

Tijding 1991 = 3

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom, omfattende de plaatsen Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht.

Tijding 1991 = 3

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Luickwartier*

december 1991

Tijding 1991 - 3	Blz.
Inhoudsopgave	2
Doelstellingen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".	3
Samenstelling bestuur.	4
Van de Redactie.	5
In de ban van de komeet. R. v.d. Bergh.	6
Enkele boerderijen op het oude Hoogerheide. Deel II, ("Kleyn Antwerpen"). P.J. van den Bussche, C. v. Opdorp, E. Suijkerbuijk en C. Tijssen.	14
19e Eeuws verslag van een feestelijke gebeurtenis te Putte. R. v.d. Bergh.	23
Enkele wetenswaardigheden over gemeente- bestuurders van Woensdrecht in de negentiende eeuw. R.C.M. Jacobs.	25
Van wat verdween ... , Deel VI. Het Geleg te Ossendrecht. P. van den Bussche.	37
Info-werkgroepen.	71

De kopie voor Tijding 1992-1 wordt verwacht op 15
maart 1992. Die voor Tijding 1992-2 op 15 juni 1992.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen
worden ingewonnen bij:

Mej. M. Bastiaanse
Tulpstraat 11
4645 CS Putte
Tel. 01645 - 2794.

Nadruk van of overname uit Tijding (ook van gedeel-
ten) in welke vorm dan ook, is, zonder schriftelijke
toestemming van het bestuur en schrijvers der artike-
len, verboden.

Het Zuidkwartier aanvaardt geen enkele verantwoording
aangaande de stijl en de juistheid der artikelen, doch
laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

opgericht 27 maart 1977

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving, door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, kursussen, ekskursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhoudkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuur-historisch en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publikaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

Nieuwe leden kunnen zich voor 1992 opgeven d.m.v. storting van de jaarcontributie ad f 25,-- t.n.v. Penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht, nr. 14 05 21 437, of d.m.v. storting van f 25,-- op giro-nummer 276 04 67 t.n.v. Heemkundekring het Zuidkwartier, Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

<u>De heer L. Timmermans</u> Dorpsstraat 55 4634 TN Woensdrecht Tel. 01646 - 12546	voorzitter
<u>De heer L. v.d. Bergh</u> Aviolandalaan 29 4631 RP Hoogerheide Tel. 01646 - 13339	onder-voorzitter
<u>Mej. M. Bastiaanse</u> Tulpstraat 11 4645 CS Putte Tel. 01645 - 2794	secretaresse interne zaken
<u>De heer J. Halters</u> Stenenhoef 2 4641 CH Ossendrecht Tel. 01647 - 2854	secretaris externe zaken
<u>De heer A. Mattheussens</u> Aanwas 27 4641 JG Ossendrecht Tel. 01647 - 2662	penningmeester
<u>Mevr. M. Beens - van Beeck</u> Koppelstraat 3 4645 RD Putte Tel. 01645 - 2581	bestuurslid
<u>De heer J. van Loon</u> Kon. Wilhelminastraat 22 4641 GS Ossendrecht Tel. 01647 - 2782	bestuurslid
<u>De heer A. Suykerbuyk</u> Bergsestraat 21 4635 RD Huijbergen Tel. 01644 - 2391	bestuurslid

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar voor de prijs van f 7,-- per stuk (1987 - 1 à f 8,--) bij de heer A. van Pul, Duinstraat 40, 4631 KV Hoogerheide, Tel. 01646 - 13423.

VAN DE REDAKTIE

Met Tijding 1991 - 3 sluiten we het jaar 1991 weer af. De heer R. v.d. Bergh voert U mee naar 1531, toen de komeet van Halley ook in onze streken werd waargenomen. Het leek de redactie een aardige gedachte U juist in deze tijd dit artikel aan te bieden.

De werkgroep Toponymie beschrijft in haar serie artikelen over boerderijen op het oude Hoogerheide "Antwerpen". Deze boerderij stond vroeger (vóór 1965) daar, waar nu de Scheldeweg loopt. Bij het samenstellen van haar artikel kreeg zij de medewerking van de heer M. Moors. De heer R. v.d. Bergh laat ons even meegenieten van de wollige taal van rond 1900. De journalist van destijds is ons niet bekend.

In "De Ghulden Roos" van het afgelopen jaar werden enkele bestuursfamilies behandeld. De raadsleden van Woensdrecht komen daarin niet voor. Streekarchivaris R. Jacobs vertelt in zijn artikel over de gemeentebestuurders van Woensdrecht tussen 1800 en 1900, exclusief voor Tijding. Zijn bijdrage biedt genoeg aanknopingspunten voor een verdere uitwerking ervan.

De heer P. van den Bussche ten slotte beschrijft in "Van wat verdween" Het Geleg te Ossendrecht. Hij doet dit op de voor hem eigen wijze van vertellen. We weten zeker dat hij hiermee veel leden weer een groot plezier zal doen.

Onze vereniging telt momenteel ruim 530 leden.

Zij is er van overtuigd dat er onder hen verschillenden moeten zijn, die graag eens een bijdrage aan Tijding willen leveren. Het gaat echter om het zetten van de eerste stap. De redactieraad kunt U met een gerust hart benaderen, wanneer U plannen in deze richting hebt. Zij zal U naar beste vermogen bijstaan.

IN DE BAN VAN DE KOMEET

"Inde maent van augusti van desen jaere XVc
XXXI zijn gesien groote tijkenen ende prodigien
inden hemel, des nachts te wetene, eenen clijn
comete met eenen steerte, welcke steert stont
opwerts nae den hemel ende die cometen begonst op te
gane, omtrent IX uren inden avont: int
noortweste, ende stont tot middernacht toe int
noorden " 1)

DE ANATOMIE VAN KOMETEN.

Kometen zijn verreweg de grootste en meest veranderlijke objecten in het zonnestelsel. Een nietige kern, in doorsnede vaak niet meer dan een of enkele kilometers groot, produceert een coma die de omvang kan aannemen van een volwaardige planeet en een enorme staart die meestal groter is dan de zon.

De kern kan volgens de Amerikaanse onderzoeker Fred Whipple het best vergeleken worden met een vuile sneeuwbal. Een door gruis en stof verontreinigde bonk ijs van water en verschillende gassen.

Tijdens iedere periheliumpassage (perihelium = punt van kortste afstand tussen de zon en de baan van de komeet) verliest de kern door afsmelting een deel van zijn oppervlak. De damp die hierdoor ontstaat, vormt om de kern de al eerder genoemde coma - door de astronoom William Huggins beschreven als een lichtgevende mist - die door de zonnwind, samen met het vrijgekomen stof en gruis, wordt weggeblazen.

Door de weerkaatsing van het zonlicht op deze deeltjes is op aarde een staart waarneembaar, die, met enige fantasie, doet denken aan een wapperende haardos. Het woord komeet komt dan ook van het Griekse woord "kometes", dat "lang haar dragend" betekent.

In den jaere van Auguste van desen jaer 1551
 hebben gheen tekenen te verduyden. In den jaere, dat
 verleden is verleden, en alzo is niet en
 staen, alzo staen staen opbarent in de jaere
 en den jaere van Auguste van desen jaer, en in den jaere
 van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere
 van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere

In den jaere van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere
 van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere
 van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere
 van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere
 van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere
 van desen jaer, in den jaere van desen jaer, en in den jaere

Non omnium dierum venit

Afbeelding 1. Originale tekst in Register van Rentbrieven en Recognitien 1551.

V.B. de later bijgeschreven tekst: Non omnium dierum venit. Een variatie op het Lalijuse spreekwoord: Nondum omnium dierum sol occidit. Hetgeen betekent: Het einde der dagen is nog niet gekomen..

EDMUND HALLEY.

De bekendste van alle kometen is ongetwijfeld de komeet van Halley, genoemd naar de Engelse sterrenkundige Edmund Halley.

Edmund Halley, die een vriend en tijdgenoot was van de grote wis- en natuurkundige Isaac Newton, begon op 39-jarige leeftijd aan het werk dat hem de meeste bekendheid heeft gegeven: het reconstrueren van de handel en wandel van een komeet gedurende de tijd waarin hij onzichtbaar is. 2)

Halley vergeleek de baanelementen van de kometen van 1531, 1607 en 1682, en trof een aantal opvallende overeenkomsten aan.

Overeenkomsten die op zichzelf voldoende waren om te veronderstellen dat tijdens de drie verschijningen steeds dezelfde komeet was waargenomen.

Vervolgens vergeleek hij de data van de verschijningen en

Afb. 2. Foto van de komeet van Halley, genomen tijdens zijn verschijning in 1910.

ontdekte dat er tussen de verschijning van 1531 en 1607 en die van 1607 en 1682 een vrijwel identieke tijdsduur zat (resp. 76 en 75 jaar). Om deze reden durfde hij in 1705, toen hij de resultaten van zijn onderzoek pu-

bliceerde, te voorspellen dat de komeet van 1531, 1607 en 1682 rond het jaar 1758 zou terugkeren.

Het was de Duitse amateur-astronoom Johann Palitzsch die op 25 december 1758 als eerste de inderdaad teruggekeerde komeet ontdekte. Halley heeft dit niet meer mee-gemaakt. Hij stierf op 14 januari 1742. Als blijk van erkenning werd algemeen besloten om de naam van Halley aan de door hem gezochte komeet gegeven.

DE VERMELDING IN EEN BERGS REGISTER.

In het Register van Rentbrieven en Recognitien uit het jaar 1531, een register dat ligt opgeslagen in het Gemeente-archief van Bergen op Zoom, vinden we op fol. 120 een notitie over de verschijning van een komeet.

De schrijver, vermoedelijk een klerk of schepen van de stad, doet op genoemde pagina verslag van grote tekens en "prodigien" (Latijn: prodigium = voorteken) die in de maand augustus 1531 werden gezien aan de nachtelijke hemel: een kleine komeet met een opwaarts gerichte staart die om ongeveer 9 uur in de avond in het noordwesten opkwam en tot middernacht toe in het noorden stond

Zeer waarschijnlijk betreft het hier de verschijning van de komeet van Halley.

Voor een andere gebeurtenis, eveneens in de maand augustus van het jaar 1531, had de schrijver evenmin een verklaring:

"Item zijn noch gesien, inde selve maent ende jaer inden hemel des nachts uut den scepen die inden zee waeren ende op dwater, drie manen te wetene een groote mane, ende aen elcke zijde, een cleijn mane.
Wat dese teijkenen utgeven oft bewijsen, weet God almachticht alleene."

Hier wordt gesproken over mensen op zee, die in dezelfde maand aan de hemel een maan hadden gezien, geflankeerd door twee kleine manen!

Een wat wonderlijk bericht dat misschien valt toe te schrijven aan de algemene opwinding die de aanblik van de komeet van Halley bij veel mensen moet hebben veroorzaakt. Opwinding maar vooral ook angst.

DE ANGST VOOR KOMETEN.

Het gebruik van uitdrukkingen als: "tekens" en "voortekens", en de verwijzing naar God als zijnde de enige die op al deze verschijnselen een antwoord kan geven, wijst op het diepe ontzag dat men voor gebeurtenissen als deze had.

Vrijwel altijd en overal op aarde werden kometen gezien als de voorboden van ongeluk en ellende.

Natuurrampen, oorlogen, hongersnoden en ziekten als de pest of de pokken werden vaak toegeschreven aan de verschijning van de een of andere komeet.

Voorbeelden hiervan vinden wij al zeer vroeg in de oude Chinese literatuur en in op kleitabletten vastgelegde verhalen uit de tijd van Nebukadnezar.

Bekende geleerden zoals de Romeinse natuuronderzoeker Plinius de Oude en de Joodse geschiedschrijver Flavius Josephus, hadden evenmin vertrouwen in een komeet.

Nog tot ver in de Middeleeuwen geloofde men dat er een relatie bestond tussen de passage van een komeet en de dood van een koning of keizer.

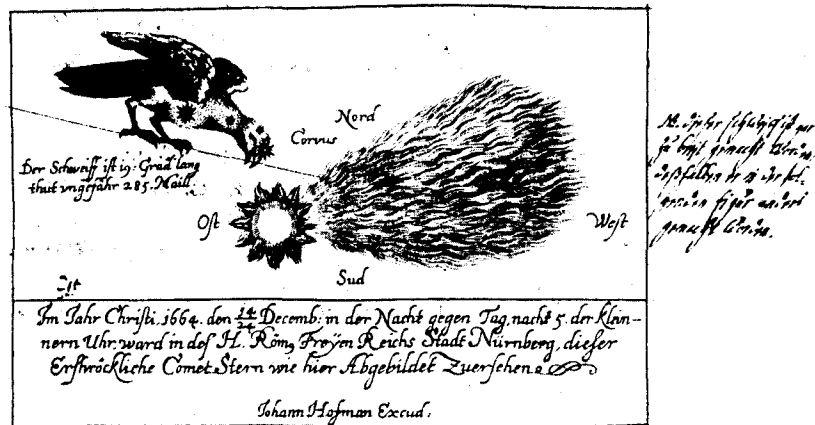
Opvallend is ook dat men niet alleen in de Oudheid bevreesd was voor dit zonderlinge hemellichaam.

Tijdens de derde voorspelde verschijning van de komeet van Halley in 1910, plakten de mensen in Amerika ramen en deuren dicht, bang dat men was om door de giftige gassen die in de staart van de komeet zouden zitten, gedood te worden. Veel mensen pleegden uit angst hiervoor zelfmoord.

MEER CONTEMPORAINE BRONNEN.

De aantekening die in het Bergse schepenarchief gevonden werd, is niet de enige eigentijdse bron die informatie verschaft over de komeet van Halley.

Op het wereldberoemde Tapisserie de Bayeux, een 70 meter lang borduurwerk dat de slag bij Hastings in het jaar 1066 en een gedeelte van de voorgeschiedenis ervan uitbeeldt, zien we onder de tekst: "Isti mirant stella" een groepje mensen staan, dat wijst naar een figuurtje in de hemel. Een figuurtje dat onmiskenbaar een komeet voorstelt. 3)

Im Jahr Christi 1664. den 24 Decemb. in der Nacht gegen Tag. nach 5. der klein-norm Uhr. ward in der H. Röm. Freyen Reichs Stadt Nürnberg. dieser Erstrückliche Comet Stern wie hier Abgebildet Zuersehen.

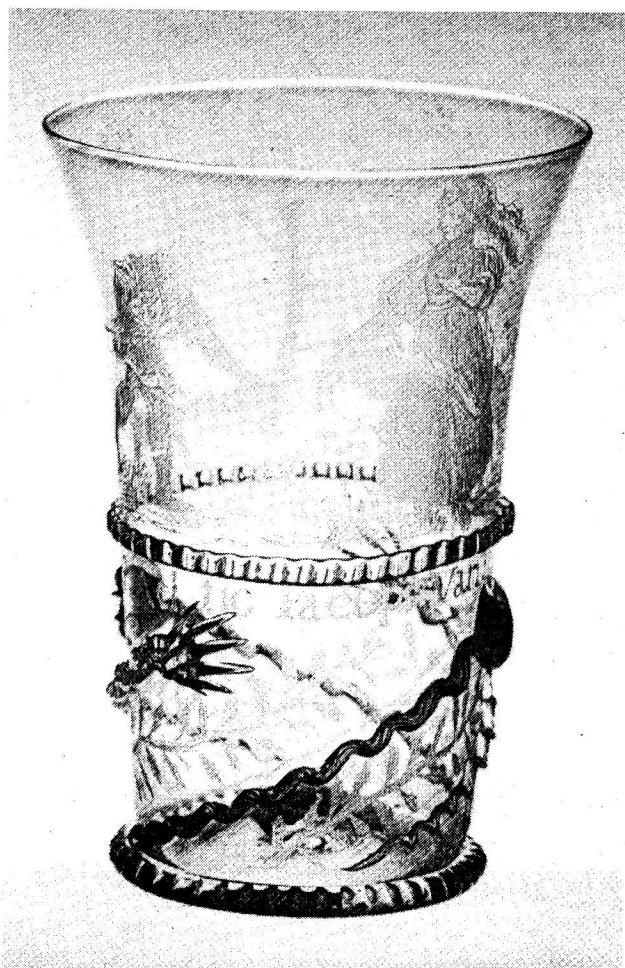
Afb. 3. Duitse prent 17e eeuw. In: U. Muller: Cometa caudatus vel barbatus, blz. 43, Salve Academicum, Schweinfurt. Antiek, jaargang 23.

Een bijna natuurgetrouwe afbeelding van de komeet is voorts te aanschouwen op een fresco dat de Italiaanse kunstenaar Giotto di Bondone in 1302 maakte. Op het fresco dat de Aanbidding der Wijzen voorstelt, beeldde Giotto de komeet af als de Ster van Bethlehem. In beide gevallen wordt, naar men aanneemt, verwezen naar de periodieke terugkeer van de komeet van Halley, die omstreeks de tijd waarin de kunstwerken werden vervaardigd, heeft plaatsgevonden.

Verschijningen van kometen vormden een dankbare inspiratiebron voor menig kunstenaar. Een voorbeeld hiervan is de produktie van een groot aantal verschillende juwelen, z.g. "komeetbroches", na de eerste voorspelde passage van de komeet van Halley in 1758.

Wat minder bekend zijn de versieringen die werden aangetroffen op een klein aantal drinkbekers uit de 16e en 17e eeuw.

Op deze cilindrische bekers van kleurloos glas zijn gekronkelde, overlans geribde glasdraden te zien, die eindigen in een klauwtje. Versieringen die sterk doen denken aan een komeet. De bekers werden, voor zover het archeologische vondsten betrof, voornamelijk gevonden in de afval- en beerputten van gegoede burgerhuizen. Een teken dat zij werden gebruikt in de hogere sociale milieus. De meest recente vondst vond plaats in 1990 toen amateur-archeologen van de Stichting "In den Scherminckel" in

Bergen op Zoom, in de afvalput van het huis "De Balance", een fragment van een drinkbeker vonden, waarop zeer duidelijk de genoemde versiering te herkennen is.

Afb. 4.

Beker met diamant versierd. De inscriptie luidt: Ik leef in hoop Aeltie Iacops Van Spic 1653. Wadsworth Atheneum, Hartford, USA. Uit: Antiek: Jaargang 23.

Het brengt ons terug in Bergen op Zoom waar in 1531 iemand in een schepenbrievenregister schreef dat er in de maand augustus van dat jaar "groote teijkenen" aan de hemel gezien waren.

Bergen op Zoom, oktober 1991. Rochus J. van den Bergh.

BRONNEN:

LITERATUUR:

Carl Sagan en Ann Druyan: Komeet, A.W. Sijthoff, Amsterdam 1986.

Klaas Akkerman: De komeet komt! De invloed van de komeet van Halley op antieke juwelen, in: Antiek jrg. 20, pag. 396-403. De Tijdstroom B.V. Lochem.

H.E. Henkes: "Kometenbrekers", in: Antiek jrg. 23, pag. 329-334. De Tijdstroom B.V. Lochem.

NOTEN:

1. Rechterlijk Archief inv. nr. 338, fol. 120, Gemeente-archief Bergen op Zoom.
2. Endmund Halley bestudeerde in zijn leven de sterren, het aardmagnetisme, het poollicht en de kometen.
3. Iste miran(tur) stella(m): Daar kijken ze verbaasd naar een ster.

AFBEELDINGEN:

1. Originele tekst in Register van Rentbrieven en Recognitionen 1531.
N.B. de later bijgeschreven tekst: Non omnium dierum venit. Een variatie op het Latijnse spreekwoord: Nondum omnium dierum sol occidit. Hetgeen betekent: Het einde der dagen is nog niet gekomen.
2. Foto van de komeet van Halley, genomen tijdens zijn verschijning in 1910.
3. Duitse prent, 17e eeuw. In: U. Muller: Cometa caudatus vel barbatus, blz. 43, Salve Academicum, Schweinfurt. Antiek, jaargang 23.
4. Beker met diamant versierd. De inscriptie luidt: Ick leef in hoop Aeltie Iacops Van Spic 1653.
Wadsworth Atheneum, Hartford, USA. Antiek, jaargang 23.

ENKELE BOERDERIJEN OP HET OUDE HOOGERHEIDE DEEL II, '(KLEIJN) ANTWERPEN'

In ons vorige artikel in "Tijding 1991-1" hebben wij de boerderij van de familie Bolders behandeld. Deze was gelegen aan de Ossendrechtseweg 38.

In deze aflevering zullen we proberen de geschiedenis te beschrijven van een verdwenen boerderij, die ook lange tijd herberg is geweest.

Ze heeft gelegen tussen het "Casino" en de slagerij van de familie Soffers, dus waar thans het begin van de Scheldeweg is.

Ze is in verband met de aanleg van deze weg in 1965 gesloopt. De enige overblijfselen die nog resten van de markante, oude boerderij zijn de stenen scheidingsmuur die naast het Casino loopt in westelijke richting en de stenen muur tussen slagerij Soffers en de kerk aan de noordzijde. Ook de schuur achter slagerij Soffers is een overblijfsel van de oude boerderij en was oorspronkelijk bestemd voor het stallen van rijtuigen.

De gegevens die wij hebben kunnen vinden over de oudste bewoners en/of eigenaars van de hoeve "Out Antwerpen" of "Antwerpen" zijn wel niet geheel compleet, maar toch willen wij ze noemen:

In 1407 verbleef daar Klaus van der Moer;

in 1500 Jan Mertenszoon;

in 1528 Willem Corneliszoon Dekkere;

in 1554 Peter Lionszoon;

in 1573 Jan Noutszoon.

En dan breekt er een zeer roerige tijd aan, waarover we hebben kunnen lezen in een artikel van R. v.d. Bergh in "Tijding 1991-1" genaamd: "De Vlucht, 1583-1593".

Daarin kunnen we lezen wie er na een totale afwezigheid van jaren op 10 mei 1599 terugkeren in Hoogerheide. Of dit de oorspronkelijk gevluchte of nieuwe bewoners waren, weten wij niet.

In ieder geval keren er 31 jonge en oude mensen terug in Hoogerheide, waaronder Cornelis Bastiaensen met zijn vrouw en drie kinderen en Pieter Adriaensen Royer met zijn echtgenote en twee kinderen.

Het is Cornelis Bastiaensen die rond 1600 de vermoedelijk zwaar onderkomen en beschadigde hoeve "Antwerpen" weer gaat opknappen en bewonen.

In 1616 is hij overleden en op 4 april 1616 verkopen de erfgenamen de gerechte helft voor 200 Carolus gulden aan Pieter Adriaensen Royer, "lantman" te Hoogerheide. Op 19 juli 1627 koopt Pieter Hack "huys hoff en weyde, groot omtrent zestig gemeten, gelegen tot Hogerheyde genaamt Antwerpen" van Pieter Adriaensen Royer voor zijn dochter Maria. (1)

Deze feodale families blijven eigenaar van Hoogerheide, inclusief hoeve "Antwerpen", tot 1761 en van 1761 tot 1800 is dit de Markies van Bergen op Zoom.

In 1627 is Pieter Adriaensen Royer zijn bezit kwijt, maar hij blijft tot aan zijn dood op 13 maart 1646 als pachter op hoeve "Antwerpen" wonen.

De nabestaanden van Pieter Adriaensen hebben tot 1686 hoeve "Antwerpen" bewoond en beboerd.

In 1686 is hoeve "Antwerpen" tevens herberg.

Dat kunnen we zien aan de ondertekening van een stuk met: "hoeve Antwerpe nu 1686 de herreberge". (zie afb.1)

Na 1686 komt ene Adriaen Pieter Gibs op hoeve "Antwerpen". Na zijn overlijden is op 11 februari 1716 Jan Bavens "lantman" uit Zandvliet, de volgende huurder die op hoeve en herberg "Antwerpen" zijn geluk komt beproeven. Hij is gehuwd met Elisabeth Volders.

Het huurcontract wordt op 17 december 1723 verlengd en Jan Bavens en Elisabeth, zijn vrouw, boeren en tappen nog even door in "Antwerpen". In 1730 is Elisabeth Volders, inmiddels weduwe, hertrouwd met Pieter van Koekhoven.

Samen verlengen zij het huurcontract voor hoeve en herberg "Antwerpen". Op 29 mei 1738 is er weer een verlenging van het huurcontract voor Pieter en Elisabeth.

Op 30 januari 1744 pachten Pieter van Koekhoven, inmiddels weduwnaar, en zijn tweede vrouw, Anna Catharina Janse, hoeve en herberg "Kleyn Antwerpen".

Nu komen we de naam "Kleyn Antwerpen" tegen. Een verbouwing zal vermoedelijk de oorzaak zijn geweest van de naamsverandering.

Op 15 juni 1749 is er een huurcontract voor Cornelis Cornelissen Ghielen. Samen met zijn echtgenote, Helene Molengraaf, beheert hij herberg en hoeve "Kleyn Antwerpen".
(2)

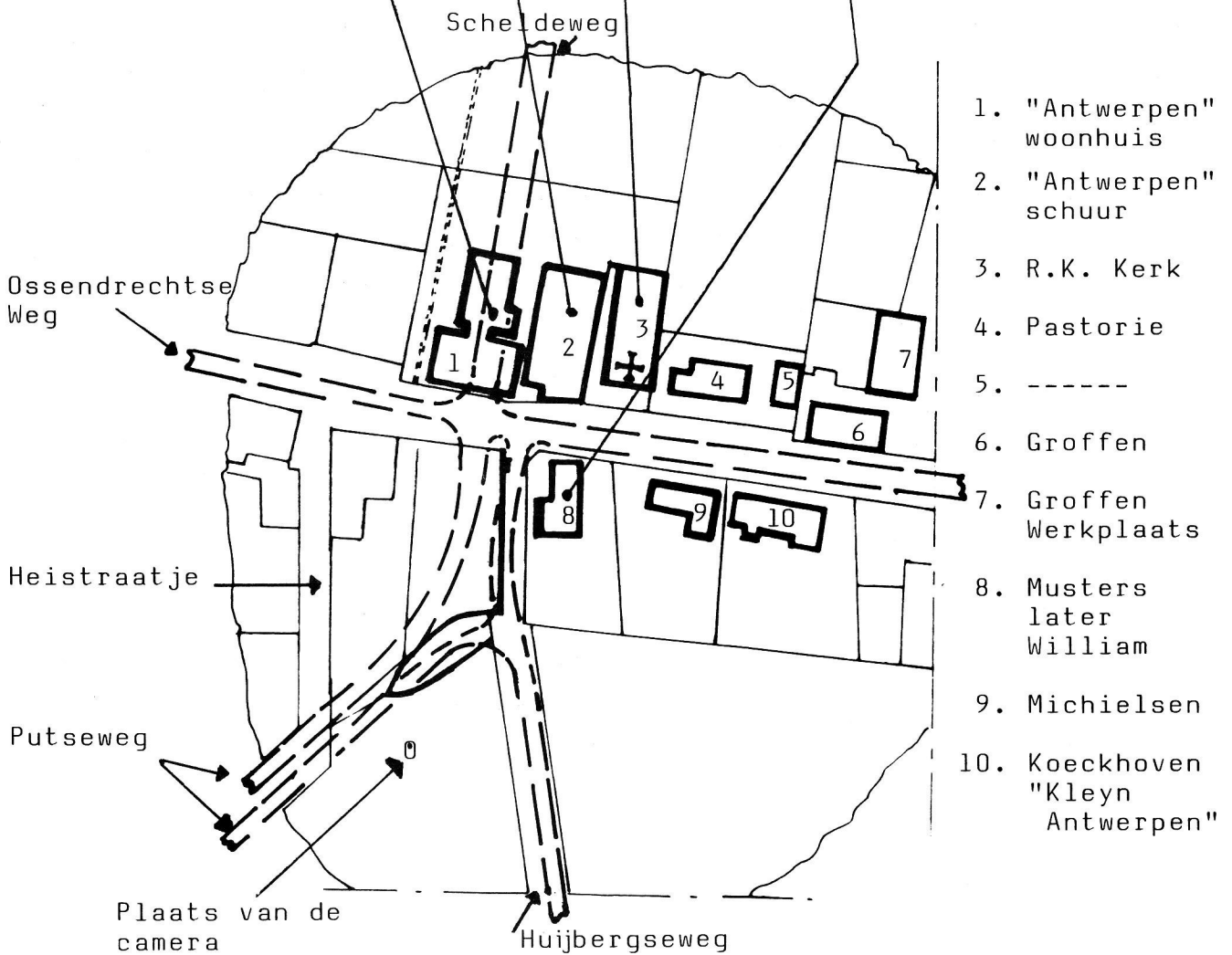
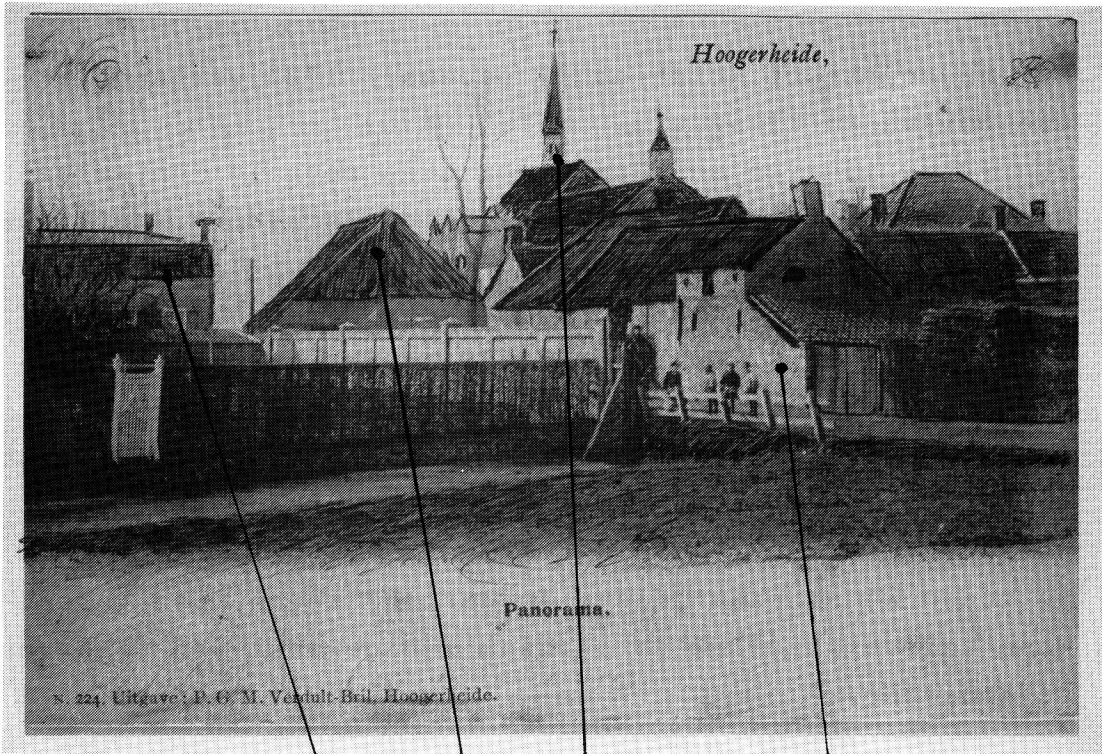
In 1759 huwt Cornelis Cornelissen Ghielen, als weduwnaar, Catharina Verbraak. Dit huwelijk is niet van lange duur. Catharina Verbraak, op haar beurt weduwe, huwt in 1761 met Cornelis Moors en zij huren het volgende:

"Een hoeve genaamt Kleyn Antwerpen, ook bekend onder de naam van de tweede hoeve, bestaande in huysinge, schuur en verdere timmer met 45 gemet 195 roeden land en weyden in 16 parceelen, thans in huure gebruykt worden de bij Cornelis Moors die getrouwt is met de weduwe Cornelis Cornelissen Ghielen." (3)

Deze Cornelis Moors is de eerste van de familie Moors die meer dan 200 jaar op de hoeve heeft gewoond.

Rond deze tijd is het geen herberg meer.

Gerardus Moors volgt zijn vader op. Hij is gehuwd met Cornelia de Kater. Ze kopen in 1807 hoeve "Antwerpen" uit de domeingoederen.

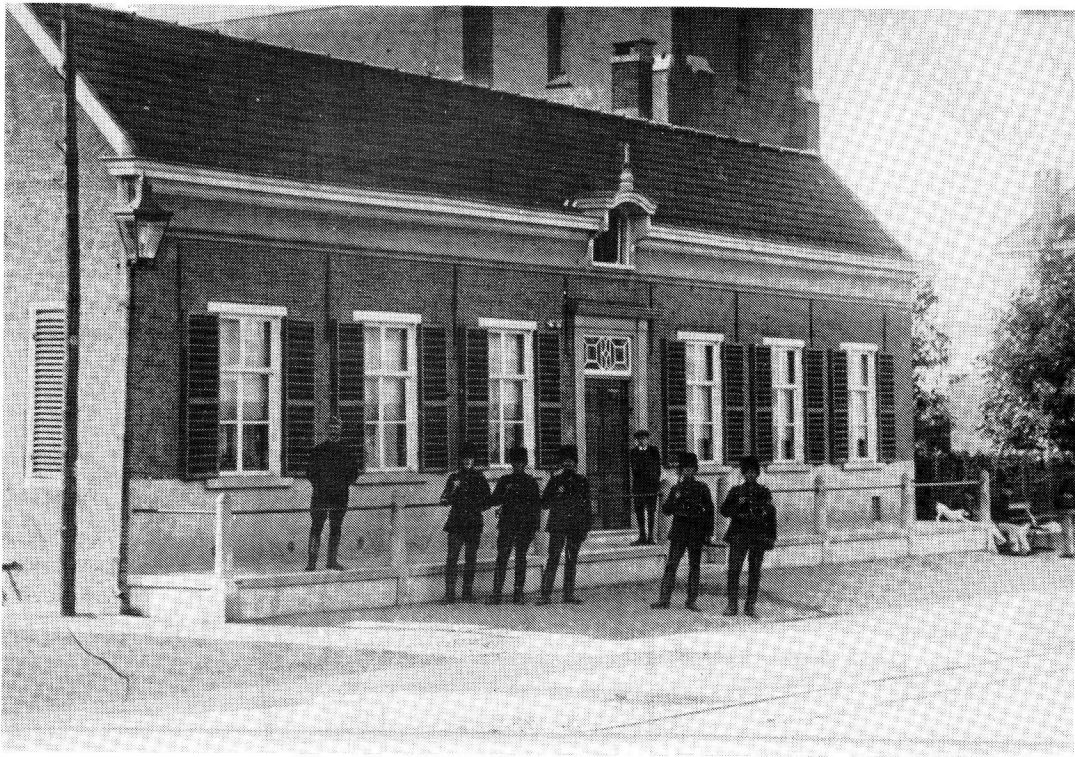
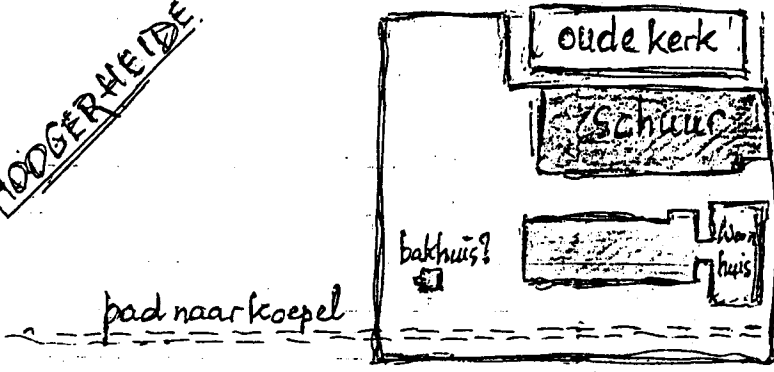

Foto boven: Op deze foto is de oude kerk van Hoogerheide nog zichtbaar. ± 1910.

Foto onder: Hier torent de nieuwe kerk boven de boerderij uit. Foto uit 1914 - 1918.

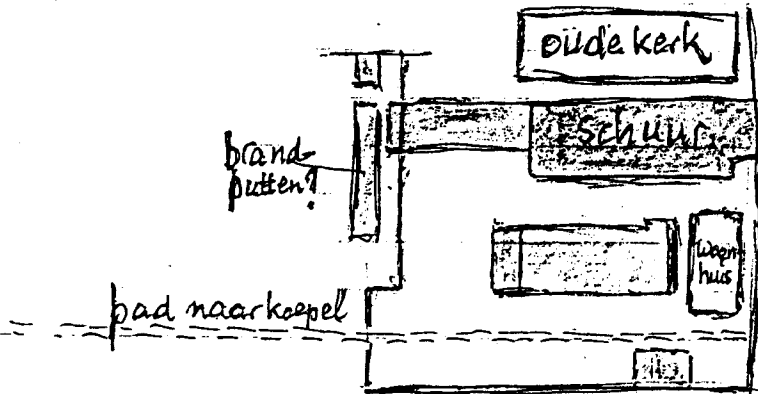

HOOGERHEIDE

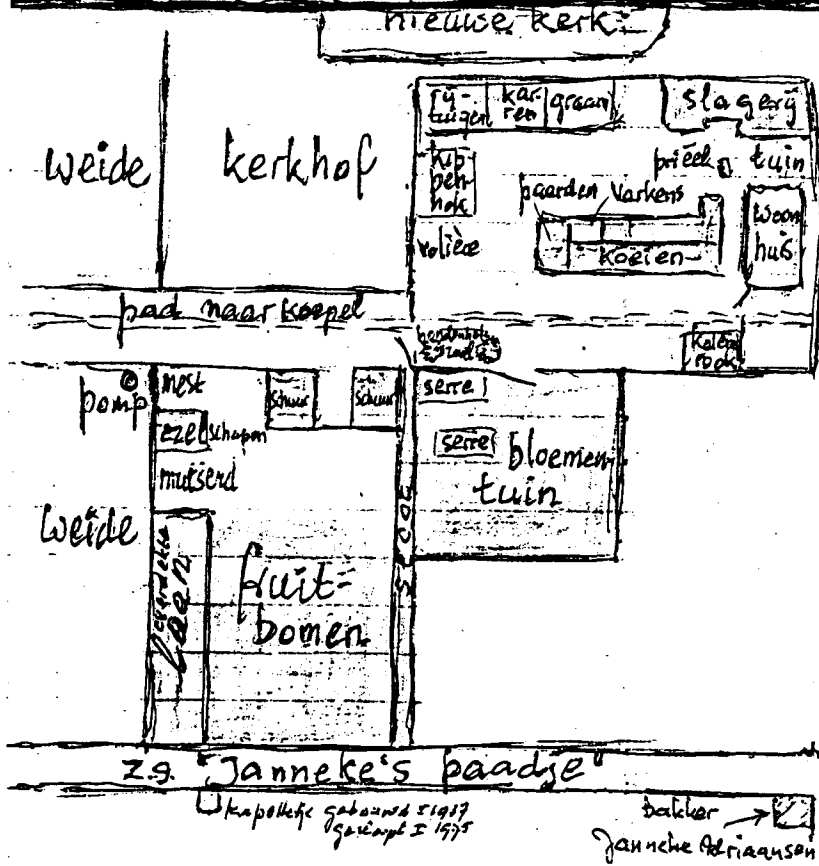
1824

Gerardus Moors
zoon van Cornelis - 1° Moors in H. Heide 1761

1878

Godefridus Moors
— bijgebouwd

tuin met priël was er al
na oetrop gebouwd er vóór bouw
slagprij

1927

erwen
Eugène Moors

Afbeelding 2.

De situering van "Antwerpen" in 1824, 1878 en 1927, geschetst door de heer M. Moors.

Met deze koop wordt de grondslag gelegd voor een bezit dat in 1960 \pm 100 gemet rond de hoeve bedraagt.

Gerardus was tevens burgemeester.

In 1841 huwde Godefridus Moors met Catharina Jacoba van de Moer. Hij was zijn vader opgevolgd als boer én burgemeester.

In 1879 huwt Eugène Moors met Cornelia Maria Kroft.

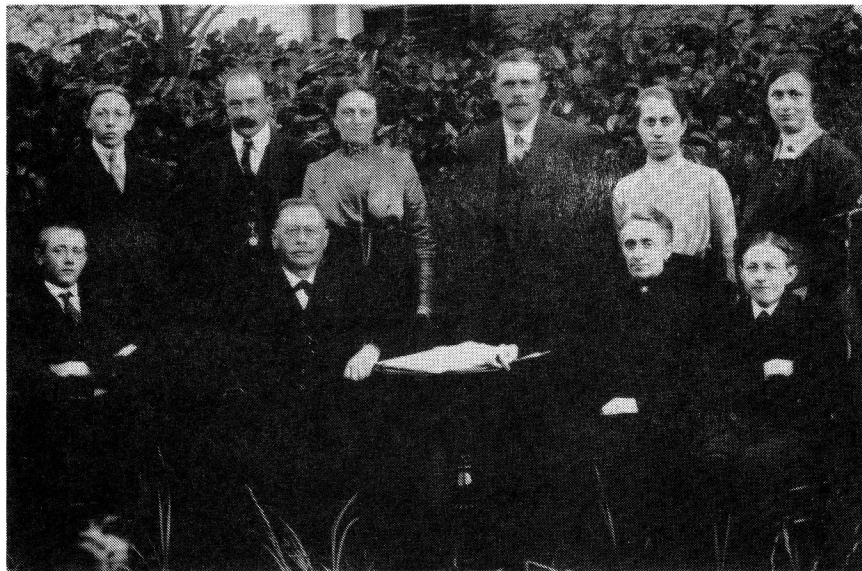
Hij wordt de derde generatie burgemeester van Woensdrecht en tevens boer op de hoeve.

Vanaf 1878 hebben er nogal wat verbouwingen plaats gevonden. (zie afb. 2)

In 1907 wordt de grote schuur aan de straat gesloopt in verband met de bouw van de kerk.

In 1927 bouwt slager Theuns een nieuw pand, waarin thans slagerij Soffers gevestigd is.

Het huwelijk van Eugène Moors en Cornelia Maria Kroft bleek zich op vruchtbare grond te ontwikkelen. Er kwamen namelijk elf kinderen.

Staannd van links naar rechts: Harry (1896), Frie (1882), Marie (1881), Fons (1890), Cato(1884), Agnes (1893) en zittend: Sjef (1896), Eugène (1855), Marie Neeltje Kroft (1858 Ter Aar) en Theodoor(1898). Tussen haakjes de geboortedata.

De situatie rond 1945. In 1947 links het nieuwe "De Leeuw".
In 1962 kwam daar het postkantoor.

Vijf bleven er ongehuwd en van deze vijf hebben er vier,
te weten: Theodoor, Cato, Agnes en Sjef de boerderij be-
woond tot de sloop ervan in 1965.

Hoogerheide, juli 1991.

Werkgroep Toponymie:

P. van den Bussche
C. van Opdorp
E. Suijkerbuijk
C. Tijssen.

NOTEN:

1. Archieven van de Raad en Rekenkamer, Gemeente-archief Bergen op Zoom, inv. nr. 2569.
2. A.R.R. inv. nr. 2545.
3. A.R.R. inv. nr. 166.

Wij danken in het bijzonder Marcel Moors voor het beschikbaar stellen van foto's uit zijn verzameling en voor het maken van de schetsen betreffende de vroegere situaties.

19e EEUWS VERSLAG VAN EEN FEESTELIJKE GEBEURTENIS TE PUTTE

Men schrijft ons uit Putte:

"Door de vroolijke stralen der heerlijke Meizon begunstigd, vierde Putte heden het zilveren jubelfeest van haren be-minden herder, de ZeerEerw. heer A. de Wit.

Niet alleen van de daken der ingezetenen werd de vader-landsche driekleur ontplooid, maar zelfs de bewoners der aangrenzende Belgische parochie lieten hunne oprechte ingenomenheid blijken door het hijschen der zusterlijke feestvlag. Ontelbare eerebogen, met toepasselijke gedichtjes en jaarschriften prijkend, waren door den adem der geestdrift, als bij tooverslag uit den grond gerezen; sierlijke aaneengeschakelde dennen boompjes omzoomden de dorpslaan, die zich langs de thans zoo smaakvol opgesmukte woningen slingert. Dat alles leverde een aanblik, als ware Putte in een paradijs van groen en loover, in een lusthof van bloemen herschapeu.

Grootsch en indrukwekkend waren de plechtigheden vooral in den prachtvollen tempel, thans te bekrompen om de toegestroomde scharen van belangstellenden naar behooren te kunnen ontvangen. In de feestelijke Jubelmis, begeleid door een hemelsch koorgezang, werd de Eerw. jubilaris geassisteerd door de Eerw. heeren: J. Wijtvliet, pastoor te Ossendrecht, zijn oud-kapelaan J. v. Steen, thans kapelaan te Oosteind en J. de Wit, neef vanden celebrant. De WelEerw. heer Th. Wijtvliet, oud-kapelaan van Putte, thans te Heerle, beklom den kansel en sprak een kernachtige feestrede uit; waarin hij de uitstekende deugden van den waardigen priester afmaalde. Zijne welsprekende tong deed menige traan van liefde, menige traan van dankbaarheid parelen in de oogen zijner opgetogen toehoorders.

Na de H. Mis werden den Eerw. jubilaris, onder de uiting van gepaste en warme toespraken, verschillende kostbare geschenken aangeboden, zoo van wege de parochianen, de congreganisten, de koorzangers, als van wege de Belgische geestelijkheid, etc.

Daarna deed de Eerw. jubilaris - in gezelschap van de Eerw. heeren zijn kapelaan v. Gastel en zijne beide oudkapelaans - een rijtochtje door de verschillende straten en buurten van het dorp. Een daverend hoerah! begroette alom den hooggevierden herder, en de omtrek weergalmden van de herhaalde jubelkreten, hem uit de Putsche borsten toegezongen.

Na den middag liet, onder geleide van het ijvervol onderwijzend personeel, de schooljeugd haar dankbaar kinderlied voor de pastorij weerklinken, waarna zij door den edelen kindervriend op eene gulhartige versnapering werd onthaald. Door eene milde bedeeling had de Putweldoener bereids gezorgd, dat ook heden de arme niet vergeten werd. Ook uit de nederige hut klimt heden voor hem een dankgebed der bedrukte weduwe met het danklied van het hulpeloos weesje.

Daarna kwam de fanfarenmaatschappij "de Verbroedering", uit Hollanders en Belgen bestaande, met hare internationale vreugdetonen de feestelijkheden opluisteren, en bracht den eerbiedwaardigen jubilaris eene schitterende serenade.

Door eene algemeene en prachtige verlichting werden eindelijk de plechtigheden van dezen heugelijken dag besloten. Onzen dank vooreerst aan de burgerlijke overheid, wier prijzenswaardige waakzaamheid er voor gezorgd heeft, dat deze dag door geen enkele wanklank gestoord werd; onze dank aan allen, die op eenigerlei wijze hebben medegewerkt; eindelijk onze tienvoudige dank aan den WelEerw. heer kapelaan Van Gastel, aan wiens onverdroten en onverpoosden ijver wij grootendeels het welgelukken van dit feest te danken hebben.

Leve de jubilaris!"

Bron: De Avondster, dinsdag 26 mei 1896. Rochus J.v.d. Bergh.

ENKELE WETENSWAARDIGHEDEN OVER GEMEENTE- BESTUURDERS VAN WOENSDRECHT IN DE NEGENTIENDE EEUW

Het vijftigste Jaarboek "De Ghulden Roos" (1990) had een bepaald thema als onderwerp, namelijk de bestuurlijke elite in westelijk Noord-Brabant 1813 - 1890. Onder bestuurlijke elite wordt hier verstaan de gemeentebestuurders, in casu burgemeester, wethouders en raadsleden. Van de gemeenten van het huidige Streekgewest werd een zevental gekozen, dat onderwerp van onderzoek werd naar: Wie waren lid van het gemeentebestuur? Uit welke families kwamen zij voort? Hoe was hun welstand? Wat voor invloed had de bestuurlijke elite op veranderingsprocessen, die de samenleving van toen doormaakte?

Een van de onderzochte gemeenten was Woensdrecht, gekozen vanwege de ligging op de scheiding van zand- en kleigrond, de duidelijke opbouw van twee woonkernen: Woensdrecht en Hoogerheide, en de aanwezigheid van polders, waar behoorlijk grote landbouwbedrijven gevestigd waren.

In dit artikel wil ik in kort bestek enkele min of meer opvallende zaken aanstippen, die tijdens het onderzoek naar voren zijn gekomen, maar in het Jaarboek "De Ghulden Roos" niet zo uitdrukkelijk zijn behandeld.

Het artikel opent met een chronologisch overzicht van de raadsleden, inclusief de burgemeester en wethouders, waarbij de zittingsperiode is vermeld.

Iedere persoon heeft een volgnummer. In de verdere tekst wordt, wanneer een persoon wordt genoemd dit volgnummer tussen haakjes vermeld.

Gemakshalve worden in dit artikel de termen burgemeester en wethouder gebruikt, ook voor die periode waarin deze officieel niet bestonden.

Tenslotte wordt opgemerkt, dat de bronvermelding is achterwege gelaten. Bij ondergetekende kan men deze desge-

wenst opvragen.

Ook kunnen - wanneer daar belangstelling voor is - alle aantekeningen, die in het kader van het onderzoek zijn gemaakt, op het Streekarchief Nassau-Brabant worden ingezien.

OVERZICHT VAN DE GEMEENTEBESTUURDERS.

In de door ons onderzochte periode 1813 - 1890 zijn er 37 personen lid van de gemeenteraad geweest. In volgorde van jaar van aanstelling zijn dat:

1. Cornelis van de Moer, 1813 - 1838; tevens burgemeester.
2. Jacobus Bril, 1813 - 1820; vice-burgemeester.
3. Johannes van den Boom, 1813 - 1826; tevens wethouder.
4. Gabriël Swagemakers, 1813 - 1827.
5. Willem Brooymans, 1813 - 1849; tevens wethouder, 1838 - 1849.
6. Jacobus Kuijlen, 1813 - 1820.
7. Jacobus Jacobs, 1813 - 1820.
8. Jan Baptist Cornelissen, 1821 - 1847; tevens wethouder, 1827 - 1847.
9. Gerardus Moors, 1821 - 1832; tevens wethouder.
10. Cornelis Vadden, 1821 - 1825.
11. Petrus Judocus Couwenbergh, 1821.
12. Jacobus Jacobs Migielsen, 1821 - 1851.
13. Benedictus Couwenbergh, 1821 - 1852; tevens wethouder, 1832 - 1837 en burgemeester, 1838 - 1852.
14. Pieter Jan Willemen, 1827 - 1841.
15. Adriaan van den Eijnden, 1832 - 1851.
16. Pieter Jan de Jong, 1838 - 1851; tevens wethouder, 1850 - 1851.
17. Johannes Franciscus Kamoen, 1841 - 1859 en 1865 - 1872; tevens wethouder, 1848 - 1859.
18. Jan Melsen, 1848 - 1849.
19. Pieter Swagemakers, 1849 - 1851.
20. Johannes Jacobus van de Moer, 1850 - 1851.
21. Anthonius Jacobs, 1851 - 1869; tevens wethouder, 1865 - 1869.

22. Godefridus Moors, 1851 - 1888; tevens burgemeester, 1852 - 1888.
23. Petrus Johannes Adriaansen, 1851 - 1865.
24. Anthonius Kuijlen, 1851 - 1865; tevens wethouder.
25. Johannes Petrus Jacobs, 1851 - 1863.
26. Cornelis de Nijs, 1851 - 1855.
27. Johannes Franciscus Cornelissen, 1855 - 1893; tevens wethouder, 1872 - 1893.
28. Petrus Melsen, 1859 - 1871; tevens wethouder.
29. Petrus Franciscus Dietvors, 1863 - 1880; tevens wethouder, 1869 - 1880.
30. Levi Salomon Frank, 1866 - 1885.
31. Jacobus Johannes Kuijlen, 1869 - 1872.
32. Cornelis Andreas Jacobs, 1872 - 1899.
33. Anthonius Melsen, 1872 - 1905.
34. Adrianus Kuijlen, 1872 - 1903; tevens wethouder, 1880 - 1903.
35. Petrus Johannes Jacobs, 1880 - 1901.
36. Petrus Johannes van de Moer, 1885 - 1899.
37. Eugenius Maria Godefridus Moors, 1888 - 1926; tevens burgemeester, 1888 - 1917.

Onder deze 37 raadsleden tellen wij vier burgemeesters en veertien wethouders.

ZITTINGSDUUR, BENOEMING EN ONTSLAG.

De vorming van het gemeentebestuur verliep in de eerste jaren van de onderzochte periode erg moeizaam. De belangrijkste oorzaak was de lange duur, voordat een reglement voor het bestuur van het platteland tot stand kwam.

Pas op 8 mei 1819 bekrachtigde koning Willen I het best uursreglement voor het Brabantse platteland. In de gemeente Woensdrecht werd eerst per 1 januari 1821 - toen Hoogerheide bij de gemeente Woensdrecht werd gevoegd - een definitief gemeentebestuur aangesteld.

Na de Franse tijd werden door de arrondissementscommissaris benoemd tot burgemeester C. v.d. Moer (1), tot vice-bur-

gemeester J. Brill (2) en tot raden J. Kuijlen (6) en G. Swagemakers (4). Bij belangrijke zaken werden ook opgeroepen personen, die eertijds als leden van gemeentebesturen van Woensdrecht, Zuidgeest en Hinkelenoord hadden gefungeerd, te weten W. Brooymans (5). J. v.d. Boom (3) en J. Jacobs (7).

Woensdrecht 5^e October 1822

C. van de Moer
G. Moors
J. van den Boom
J. v. d. Boer
W. Brooymans
J. v. d. Boer
C. v. d. Boer
J. Jacobs
M. M. M. M.

De drie eerste burgemeesters (Van de Moer (1), Couwenbergh (13) en Moors (22)) waren respectievelijk 25, 14 en 36 jaar in functie; de vierde (Moors (37)) was 29 jaar lang burgemeester van de gemeente Woensdrecht, waarvan echter slechts twee jaren in de door ons onderzochte periode. Vader Godefridus Moors (22) en zoon Eugenius (37) samen hebben wel 65 jaar lang (1852 - 1917) de burgemeesterszetel bezet en 75 jaar lang (1851 - 1926) een raadszetel.

Van de Moer (1) in 1837 en Couwenbergh (13) in 1852 na-

men vrijwillig ontslag resp. op de leeftijd van 72 en 65 jaar. G. Moors (22) was nog in functie, toen hij op 22 augustus 1888 op bijna 76-jarige leeftijd overleed. Zijn zoon Eugenius was 33 jaar oud, toen hij zijn vader als burgemeester opvolgde, en 62 jaar bij zijn ontslag; hij bleef raadslid tot aan zijn overlijden op 71-jarige leeftijd.

Het vertrek van Couwenbergh (13) was voor hemzelf niet onder bijster prettige omstandigheden. In de raadsvergadering van 31 maart 1849 wordt gesproken over een door de burgemeester geschreven brief, waarin hij verzoekt de gelden, die hij sinds 1838 voor de gemeente heeft voorgesloten, terug te mogen ontvangen. Het blijkt te gaan om een bedrag van f 870,91. Vier raadsvergaderingen gaan erover heen zonder dat er ook maar feitelijk enige actie wordt ondernomen. Een jaar later, op 20 maart 1850, klaagt hij zijn nood bij Gedeputeerde Staten. Het geld, dat hij heeft moeten lenen om de schulden van de gemeente te kunnen betalen, wordt nu teruggevorderd. De gemeente heeft nu voldoende geldmiddelen, dank zij de verkoop van de oude school. "Deze gang van zaken beneemt mij bij het klimmen van mijner jaren alle levensvreugde." Wat verbitterd schrijft hij over de houding van de raadsleden, die zijn verdiensten voor de gemeente schijnen vergeten te zijn.

Enkele weken daarna doet hij weer een dringend beroep op het provinciaal bestuur om aan het gemeentebestuur toestemming te geven hem in ieder geval f 400,-- uit te betalen, want zijn geldeisers wensen niet langer te wachten. Op 11 oktober 1850 roept hij de bemiddeling in van de Commissaris des Konings. Kennelijk haalt het allemaal niets uit, want in een rekest aan de Koning van 25 november 1851 verzoekt Couwenbergh "om al welke redenen, gepaard met hoogen ouderdom en zwak ligchaamsgestel hem eervol ontslag te verlenen als burgemeester der "gemeente Woensdrecht en Hogerheyden". Bij Koninklijk Besluit van 19 februari 1852 nr. 56 wordt hem eervol ontslag verleend;

ruwensdrecht den 15 oktober 1851

(Gemeente Raad voorn)

A. Couwenbergh

J. F. Kamoen

J. J. de Jong

J. J. van Moors

M. W. v. d. Sijpe

De laatste vergadering van de gemeenteraad voor de inwerkingtreding van de Gemeentewet op 17 oktober 1851.

gelijktijdig wordt het op 17 oktober 1851 geïnstalleerde raadslid Godefridus Moors (22), landbouwer en herbergier, benoemd tot burgemeester, "een man" - naar het oordeel van de Commissaris des Konings - "met een helder hoofd en met ijver bezielde om den verwarden staat der gemeentelijke administratie in orde te brengen".

Een van de zaken die door de nieuwe burgemeester worden aangepakt is de terugbetaling van een bedrag aan Couwenbergh. In de raadsvergadering van 23 oktober 1852 deelt hij mede de administratie geheel nagekeken te hebben en te hebben geconstateerd, dat niet alle uitgaven zijn te controleren. Hij stelt voor slechts een gedeelte van de declaratie tot een bedrag van f 300,-- te betalen.

De wethouders J.F. Kamoen (17) en A. Kuijlen (24) willen niet verder gaan dan f 100,--; de overige raadsleden menen dat met f 200,-- de schuld voldoende is vereffend.

Het duurt nog een jaar voordat een definitief besluit valt.

Woensdrecht den 14 April 1852.
Het Plaatselyk bestuur van Woensdrecht.

De Burgemeester G. Moors
A. Timijm

J. H. Namoen
P. J. Adriaansen

J. P. Jacobs

G. de Vries

Th. Jacobs

J. G. Soffers. Sec.

Het eerste gemeentebestuur na de inwerkingtreding van de Gemeentewet op 17 oktober 1851.

In augustus 1853 wordt op aandrang van het provinciaal bestuur besloten Couwenbergh f 300,-- toe te kennen. Op 21 november 1853 wordt de zaak afgerond door het besluit dat de f 300,-- in drie jaarlijkse termijnen van f 100,-- worden betaald, voor de eerste maal op 1 november 1854, met bijbetaling van 4% rente. Of zijn levensvreugde door deze beslissing erg is vergoot, wordt in de annalen niet vermeld.

De veertien wethouders hadden een gemiddelde zittingsduur van 11,3 jaar, waarvan de kortst zittende was P.J. de Jong (16) met twee jaren en de langst zittende A. Kuijlen (34), die gedurende 23 jaar lid bleef van het dagelijks bestuur van de gemeente. Afgezien van J. Brill (2), die op 25-jarige leeftijd tot wethouder werd benoemd, werden de overige wethouders benoemd op een leeftijd, waarvan men mag veronderstellen dat de rijke levenservaring zijn

nut zal hebben afgeworpen bij het besturen van de gemeente. De gemiddelde leeftijd waarop zij de wethoudersfunctie aanvaardden was 52 jaar; A. Kuijlen (34) was de jongste met 41 jaar, W. Brooymans (5) werd op 67-jarige leeftijd benoemd tot wethouder, die deze functie tot op 78-jarige leeftijd bleef vervullen. Vijf personen overleden tijdens hunzittingsperiode: J. v.d. Boom (3) op 58-jarige leeftijd, G. Moors (9) 63 jaar oud, Ant. Kuijlen (24) 69 jaar oud, P. Melsen (28) 53 jaar oud en Adr. Kuijlen (34) 64 jaar oud.

Voorzover redenen van ontslag als wethouders zijn vermeld, zijn dat, hoge ouderdom (J.B. Cornelissen (8) 77 jaar), de benoeming van Couwenbergh (13) tot burgemeester, het niet herkozen zijn tot raadslid (J.F. Kamoen (17)) in 1859, die overigens van 1865 - 1872 weer lid is van de gemeenteraad, en vertrek uit de gemeente (P.F. Dietvors (29)).

Over de 37 raadsleden, inclusief burgemeester en wethouders, kunnen we de volgende bijzonderheden geven.

De gemiddelde duur van het raadslidmaatschap was 16,8 jaar. P.J. Couwenbergh (11) had slechts negen maanden zitting in de raad, toen hij op 18 september 1821 - 66 jaar oud - overleed. De langstzittenden waren J.F. Cornelissen (27) en E.M.G. Moors (37), die beiden 38 jaar lang een raadszetel bezet hielden. Cornelissen moest zijn zetel opgeven, omdat hij in 1893 naar Bergen op Zoom verhuisde, alwaar hij op 15 januari 1899 overleed.

Moors bleef, nadat hij in 1917 ontslag had genomen als burgemeester, raadslid tot aan zijn overlijden op 23 februari 1926.

De gemiddelde leeftijd waarop het raadslidmaatschap werd aanvaard was 43,5 jaar. De onder de wethouders reeds genoemde J. Brill (2) was met zijn 25 jaar de jongst benoemde. De hierboven genoemde P.J. Couwenbergh (11) was met zijn 66 jaar de oudst benoemde.

Bij veertien raadsleden eindigde het lidmaatschap

door overlijden; vier personen moesten hun ontslag indienen wegens verhuizing naar een andere gemeente. De overigen namen ontslag op eigen verzoek of werden niet herkozen.

Op 1 januari 1821 - de dag waarop Hoogerheide van de gemeente Huijbergen werd afgescheiden en toegevoegd aan de gemeente Woensdrecht - trad een nieuw gemeentebestuur aan, waarvan de leden door Gedeputeerde Staten waren aangewezen. Twee leden waren abusievelijk benoemd. In hun plaats stelde burgemeester Van de Moer voor te benoemen P.J. Couwenbergh (11) uit Hoogerheide, omdat dan uit dat dorp "dat toch een vierde gedeelte van de bevolking uitmaakt" twee personen zitting zouden hebben in de gemeenteraad, en J. Jacobs Migielsen (12) uit de Hinkelenoordpolder, waarmee dan het poldergebied ook een afgevaardigde zou hebben. Van de Moer omschreef beide kandidaten als "behoorend tot de notabelste ingezetenen en zeer geschikt voor de functie". Van Jacobs Migielsen krijgen we inderdaad de indruk, dat hij geschikt was voor de functie. 30 Jaar lang blijft hij raadslid. Zijn verzoek in 1847 om eervol ontslag, dat hij indiende vanwege zijn slechter wordende gezondheid en vanwege de grote afstand van zijn huis in de Hinkelenoordpolder naar Hoogerheide, waar de raadsvergaderingen plaats vonden, werd door Gedeputeerde Staten niet gehonoreerd. Het gemeentebestuur ondersteunde wel zijn ontslagaanvraag en beval als zijn opvolger aan A. Jacobs. Het mocht niet baten. Jacobs Migielsen blijft tot 17 oktober 1851 raadslid, op welke datum de nieuwe gemeenteraad, samengesteld overeenkomstig de bepalingen van de pas in werking getreden Gemeentewet, wordt geïnstalleerd. In deze raad heeft de zojuist vermelde A. Jacobs (21) zitting.

ENKELE ANDERE BIJZONDERHEDEN.

Beroep.

In de vorige eeuw mogen we de gemeente Woensdrecht omschrijven als een agrarische gemeente, waar vele inwoners hun bestaan vonden in de landbouw en aanverwante bedrijven. Komt dit ook tot uiting in de samenstelling van de gemeenteraad?

Van de 37 raadsleden waren er 28 landbouwer, waarvan enkelen daarnaast een ander beroep uitoefenden, zoals G. Moors (9): herbergier; B. Couwenbergh (13): molenaar; A. v.d. Eijnden (15): hoefsmid; G. Moors (22): koopman. Het is opvallend dat onder deze groep "dubbel-verdieners" twee burgemeesters voorkomen, nl. Couwenbergh en Moors. Vijf raadsleden waren buiten de landbouw werkzaam: wagenmaker Vadden (10), molenaar P.J. Couwenbergh (11), winkelier Dietvors (29), veekoopman Frank (30) en landmeter P.J. v.d. Moer (36).

Godsdienst.

Alle raadsleden waren rooms-katholiek, behalve Levi Salomon Frank (30), die Joods was. Van deze Frank is bekend dat hij voor de bouw van de kerk in Woensdrecht f 200,-- schonk.

Woonplaats.

De 19e eeuwse gemeente kunnen we duidelijk onderscheiden, gebaseerd op de oude heerlijkheden, in vier woongebieden: Woensdrecht, Hoogerheide, Zuidgeest en Hinkelenoord. Van de 37 raadsleden waren er 14 woonachtig in Woensdrecht, 7 in Hoogerheide, eveneens 7 in Zuidgeest en 3 in de Hinkelenoord. Eén raadslid verhuisde van Zuidgeest naar Hoogerheide en twee van Hinkelenoord naar Hoogerheide.

FAMILIERELATIES.

Het is een bekend gegeven dat toch zeker in kleinere gemeenten raadsleden voortkwamen uit een vrij beperkte kring.

De reden daarvan is, dat om gekozen te worden moest worden voldaan aan bepaalde eisen, zoals geërfd zijn in de gemeente, d.w.z. daar onroerend goed bezitten, een bepaalde som aan belastingen betalen of voldoen aan "kentekenen van geschiktheid en maatschappelijke welstand". Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de kring van kiezers en gekozenen niet zo groot was en uit een beperkt aantal families voortkwam.

Enkele voorbeelden van nauwe familiebanden tussen de Woensdrechtse raadsleden volgen hierna.

Raadslid/wethouder G. Moors (9) is de vader van burgemeester G. Moors (22), die als zodanig opgevolgd wordt door zijn zoon E.M.G. Moors (37).

G. Moors is de schoonzoon van burgemeester C. v.d. Moer (1), die de vader is van het raadslid J.J. v.d. Moer (20).

C. v.d. Moer is tevens zwager van de raadsleden J. Jacobs (7) en J. Kuijlen (6).

Twee zonen van J. Melsen (18), schoonzoon van J. Kuijlen (6), hebben zitting gehad in de gemeenteraad, nl. Petrus (28), die na zijn overlijden in 1871 opgevolgd wordt door zijn broer Anthonius (33).

Ook van J. Jacobs (7), zwager van C.v.d. Moer(1), hadden twee zonen zitting in de raad, nl. Johannes Petrus (25) en Cornelis Andreas (32). Deze laatste was gehuwd met een dochter van het raadslid J.Jacobs Migielsen (12).

Bij diepergaand onderzoek zouden nog meer banden zichtbaar gemaakt kunnen worden tussen de verschillende raadsleden.

SLOT.

Dit artikel beooft niet meer te zijn dan een voorbeeld van wat men met een aantal gegevens, die voor een bepaalde studie zijn verzameld, kan doen. Vaak is het, dat lang niet alle verzamelde gegevens in een artikel worden verwerkt of dat de gegevens slechts vanuit een bepaald thema worden bekeken. De mogelijkheid gegevens anders te ordenen en nog

HOOFDSTUK III.

Gemeentebestuur.

Personeel.

a. Het personeel van den Raad bestaat uit 7 leden, als:		Treedt af in:
1	G. Schoon	1891
2	J. F. Cornelissen	1891
3	Adm. Kuisens	1893
4	C. A. Jacobs	1893
5	P. J. van de Schoer	1893
6	Ant. Melken	1889
7	P. J. Jacobs / Ant. /	1889

Verandering in het personeel.

Den 22 Augustus 1888 is er een vacature ontstaan door het overlijden van de heer G. Schoon.

Deze vacature is gedurende dit jaar niet aangevuld. L. bij k. b. van 4 dec. 1888 nr 26 E. M. G. Moore bevestigd.

Uit: Gemeenteverslag Woensdrecht 1888.

niet gebruikte gegevens te verwerken is hier aangegrepen om een stukje geschiedenis over gemeentebestuurders van Woensdrecht in de negentiende eeuw nader te beschrijven.

Wouw, 5 november 1991.

R.C.M. Jacobs,
Streekarchivaris Nassau-Brabant.

VAN WAT VERDWEEN, DEEL VI HET GELEG TE OSSENDRECHT

Aan de Zandvlietseweg, die loopt van de Laagstraat naar de Plaatsluis, is een afslag, genaamd het GELEG.

Op de foto ziet U een ineengedeukt straatnaambordje met een weinigzeggend opschrift, dat naar het oosten zou moeten wijzen. Toch schuilt achter deze naam een flink stuk Ossendrechtse geschiedenis, die begint na \pm 1840 met een nog wat vroegere inleiding.

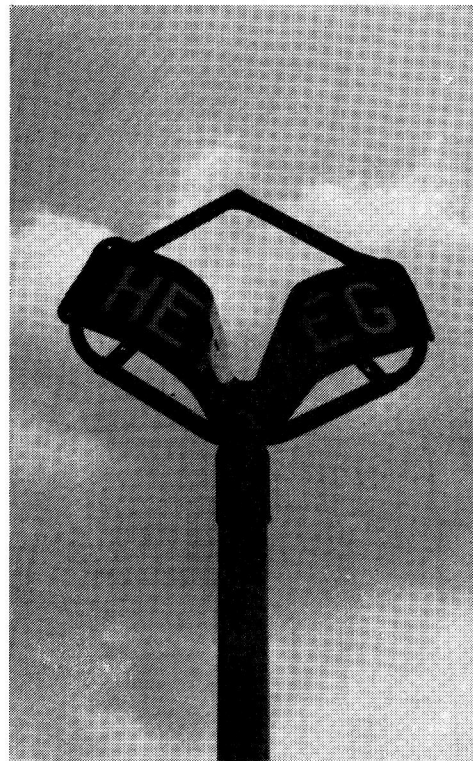
OOSTHEIDE.

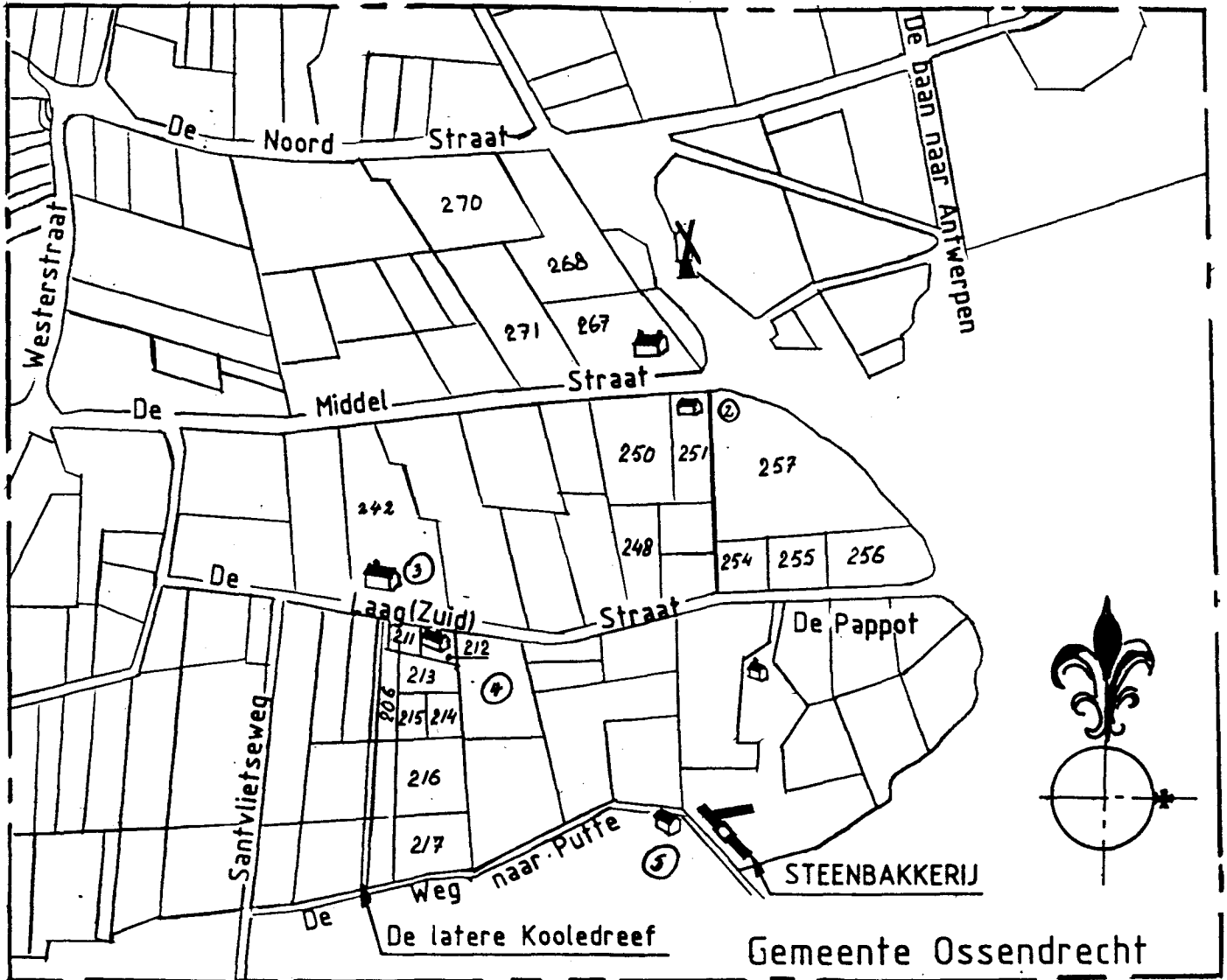
Het zuidoostelijke deel van Ossendrecht had vroeger eeuwenlang de naam Oostheide. Bekende wegen daarin waren de Weststrate, nu de weg van het Hageland, de Noordstrate, later Moleneind genoemd, de Middelsestrate, die nu nog deze naam draagt en de Zuidstrate.

Deze laatste werd door haar ligging Laagstraat, of in dialect "Ljeegstraot" genoemd.

Oostheide is niet 'n naam die ons direct verwijst naar vruchtbare grond. Op kaarten uit de 17e en 18e eeuw staan wel een aantal boerderijtjes ingetekend. Hard werkende mensen, sober levend, hebben hier geprobeerd hun landbouw- en veeteeltbedrijfje gestalte te geven.

Zo ging dat onder andere ook aan het einde van de Middelsestraat oostelijk links, waar in \pm 1760 de hoeve stond van Cornelis Venne.

Tekening 1.

Kaart van Adan, 1761. (Er is een gedeelte weergegeven)

Hierop staan ingetekend de Kooledreef, de steenbakkerij en 't woonhuis (5) van 1848.

De Kooledreef bestaat thans niet meer.

N.B. In de tekst wordt steeds gesproken over "...strate".
Zo luiden de oorspronkelijke namen.

In het huis, of hoefke, aan de overkant van de weg, op perceel 251 (2) kwam een zekere Hugo Janssen, samen met zijn vrouw Maria Sijmons, wonen. Zie kaart tekening 1. Deze vrouw kwam van Hoevenen (België) en hij was zoon van Willem Janssen en Anna Tacijmans, wonende te Putte.

GRONDAANKOOP.

Deze Hugo kocht in 1769 in de Laagstraat, zo noemde men daar het hele gebied, de percelen 203 - 204 - 206 - 207 - 208 en vestigde zich definitief als "lantman" te Ossendrecht. In 1793 stonden ook de nummers 242 - 256 - 271 op zijn naam. Zijn zoon en opvolger was Adriaan Janssen, naast "lantman" ook ingeschreven als bakker. Zijn vrouw was de Stabroekse Catharina Kluijts. De zaken gingen blijkbaar goed, want ook zij kochten een landhoef en huis, genummerd als nr. 4, met schuur, stal, bakkeet en verdere betimmeringen én de percelen grond genummerd 211 - 212 - 213 - 214 - 215 - 216 - 217. Zie tekening 1.

NAAMSVERANDERING.

Hugo Janssen en zijn zoon Adriaan zijn niet te Ossendrecht geboren. Hun namen staan vermeld met dubbel S. De kinderen van Adriaan, die hier wel werden geboren, zijn door de ambtenaar ingeschreven met één S. Dit gebeurde acht maal: vier jongens en vier meisjes. Het gezin wijdde zich aan landbouw, veeteelt en de bakkerij. Op 18 juni 1829 overleed Adriaan Janssen, 61 jaar oud. Ook zijn kinderen Maria Catharina, Willem en Cornelis was geen lang leven beschoren. Maar de tijd ging verder en het werk vroeg veel aandacht. Ter ondersteuning kwam bij hen de knecht, Josephus Schepers, inwonen. De weduwe Janssen bleef tot op latere leeftijd actief en kocht in 1839 nog percelen grond in de Haringkeet en bij Pannenhoef. Ze erfde ook 1/3 deel van 21 bunder land, ge-

leggen op Brembrood te Calfven, waarop een vergunning rustte om turf te steken.

Toen ze in 1844 haar einde voelde naderen, verdeelde zij haar bezit onder de kinderen Cornelia, Martina Petronella, Hugo en Antonie. Enkele maanden daarna stierf ze.

HUGO DE PIONIER.

Het boeren alleen kon Hugo Jansen niet genoeg bevredigen. Hij zocht meer. In 1844 werden de eerste stappen gezet, die moesten leiden tot het bouwen van een steenbakkerij. Hugo van der Linden, winkelier uit de Kremerstraat te Bergen op Zoom, vroeg een vergunning aan om op heideveld no. E 287, groot 8 bunder, 30 roeden en 50 ellen, zo iets te verwezenlijken. Deze plaats lag aan de weg Laagstraat - Koude Heide- Putte. Om de vergunning te krijgen moest aan bepaalde voorwaarden worden voldaan, zoals: voldoende afstand nemen van de weg; de burens van de belendende percellen geen last bezorgen en er mag niet gebakken worden als het graan bloeit. Men beloofde zich daaraan te houden.

1845 HET STARTJAAR.

De benodigdheden, zoals leem, duinzand en brandhout, waren hier voldoende aanwezig. Ook het water uit de Heilooop was van grote waarde. Er verrezen niet direct gebouwen. Alleen moest wel een overkapping aangebracht worden voor het drogen van de gevormde stenen. Het steken van de leem én het aantrekken van een steenmaker, die de juiste procedure volgde om een goed gebakken steen te bekomen, vormden het begin. Het aanleggen van een veldoven was na verloop van tijd een volgende fase.

Een juiste manier van het tassen van de steen was zeer belangrijk. Onderaan werden kanalen ingebouwd om te stoken. Deze gangen moesten via ingebouwde luchtkanaaltjes naar boven verbonden zijn met de buitenlucht.

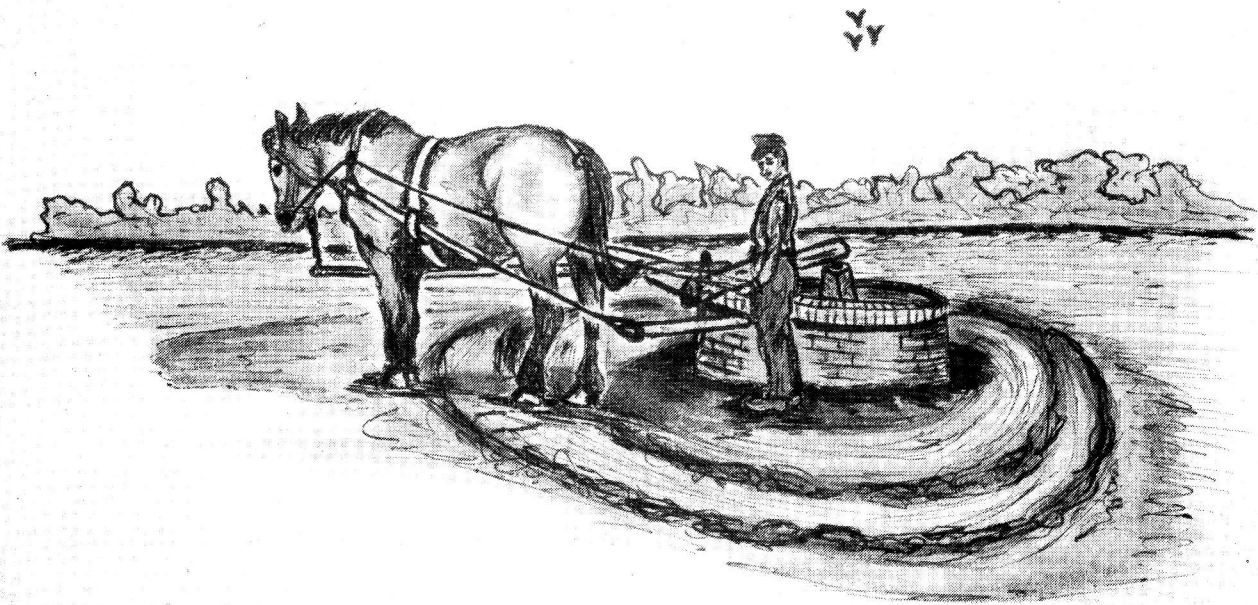
De stenen werden verder zo gestapeld, dat er \pm 1 cm tussenruimte bleef. Dit alles was om zoveel mogelijk eenzelfde temperatuur te krijgen. De buitenkanten werden met een massief muurtje dichtgestapeld. Daarna werd er zand tegenaan gebracht. Bovenop volgde een afsmering met leem, waarbij de luchtgaten open bleven. De oven was dan klaar om aangestoken te worden. Tijdens het stoken was het weer van grote invloed. Regen was minder goed voor de verbranding en afkoeling. Wind kon gevaarlijk en lastig zijn. Het was wel een goedkope manier, die al heel lang zo werd uitgevoerd. Het resultaat was niet altijd goed. Zo probeerde men ook wel drie muren te metselen met leem in een **U**-vorm. Er ontstond langzaam een vaste ovenconstructie. Ook bij Hugo Jansen speelden deze ontwikkelingen.

MAAR EERST EEN ANDERE STAP.

In 1846 trad hij in het huwelijk met Maria Anna Carpentier uit Zandvliet, waar zij op 14 oktober 1818 in het gezin Antonius Carpentier en Antonia v.d. Wijngaert was geboren. Vermoedelijk heeft het jonge bruidspaar eerst in de Laagstraat op nr. 4 gewoond. Het is niet veel mensen gegeven om van zelfgebakken steen een huis te laten bouwen. Hugo Jansen kon dat wel. Hij pakte dit grondig aan en, met de blik op de toekomst gericht, kwam er een flinke bebouwing met ruime kelders. Zie foto op blz. 42. Daarin was ook een plaats voor een broodbakkerij aangebracht, en om het geheel compleet te maken, een winkel, waar men, behalve brood, ook diverse andere dingen kon kopen. Dit alles gebeurde in en na 1848, toen hij de grond, de percelen 348 en 349, gelegen ten zuiden en ten westen van de weg Laagstraat - Koude Heide - Putte, in zijn bezit kreeg. Ze woonden nu vlak bij de steenbakkerij. Ook de gezinsopbouw was al begonnen. In 1847 werd Maria Catharina geboren.

Een foto van het schilderij met
daarop het huis van Hugo Jansen en Maria
Carpentier. Geschilderd door J. v.d. Burgt.

Tekening 2: Een rosmolen door J. van Dooren.

In 1848 Johannes Baptist; in 1850 Antonius; in 1852 Jacobus en in 1858 Petrus Johannes.

Op 26 mei 1859 diende Hugo Jansen een aanvraag in voor het oprichten van een graanmolen, voortbewogen door paarden, een zogenoemde rosmolen. Zie tekening 2.

Hij wilde zichzelf wel graag in alles voorzien.

Naast de boerderij en het werk bij de steenoven draaide men een maalderij, werd er brood gebakken en winkel gedreven.

Deze nijverheid vroeg toch om veel mensen.

Buiten de arbeiders uit de buurt, woonden er op het Geleg vaste krachten. Naast de baas en de bazin waren dat: hun dochter en drie zonen, zes nichtjes en een neef van de familie Van der Linden, 'n zuster van Hugo, de weduwe Huijgens-Jansen met haar zoon en Loduvicus Jansen met z'n vrouw, zoon en dochter.

Er was met al deze beroepen werk gecreëerd voor het hele jaar rond. Misschien lag daarin de kracht van Hugo Jansen om met deze mensen op te kunnen tegen de concurrentie, want die was er wel. In 1859 kwam er bij Pieter van Lindonk aan de Lange Weg ook een rosmolen. In 1864 kwam er een bij Adriaan Melsen in de Nieuwe Zuidpolder en iets later een bij Brouwers op Hoeve Calfven.

Frans Coppens was de concurrent van de steen. Hij richtte in 1868 een steenbakkerij op aan de Breestraat. Verder waren er nog enkelen, die wel eens met een veldoventje werkten. Ook voor de verkoop van brood zat men met bindingen. Vanaf 18 december 1846 was de toestemming van kracht voor het bakken van roggebrood met een volgende berekening:

Uit één mudde rogge mogen 97 broden van ongeveer een pond gebakken worden. Verder waren de kosten:

belasting voor het gemaal	58½ cent
maalloon	30 cent
brandstof	35 cent
zout	4 cent
arbeidsloon en winst	95 cent
gist	10 cent
Totaal	<u>232½ cent</u>

	232½ cent
Terugontvangen van verkoop houtskool	<u>10 cent</u>
De verkoopprijs voor 97 broden	222½ cent.

Een vaste afzet van brood was er wel aan familie, de gezinnen van zijn arbeiders en het overige personeel.

DE NIEUWE STEENOVEN. Zie tekening 3.

Langzaam maar zeker kreeg de steenbakkerij vaste vormen. De metingen door het kadaster en de plattegrondtekeningen uit de jaren zeventig bevestigen dit.

Eén ding was in de loop der tijd duidelijk geworden: de leem was van zeer goede kwaliteit. Men was tot de volgende manier van steenproductie gekomen.

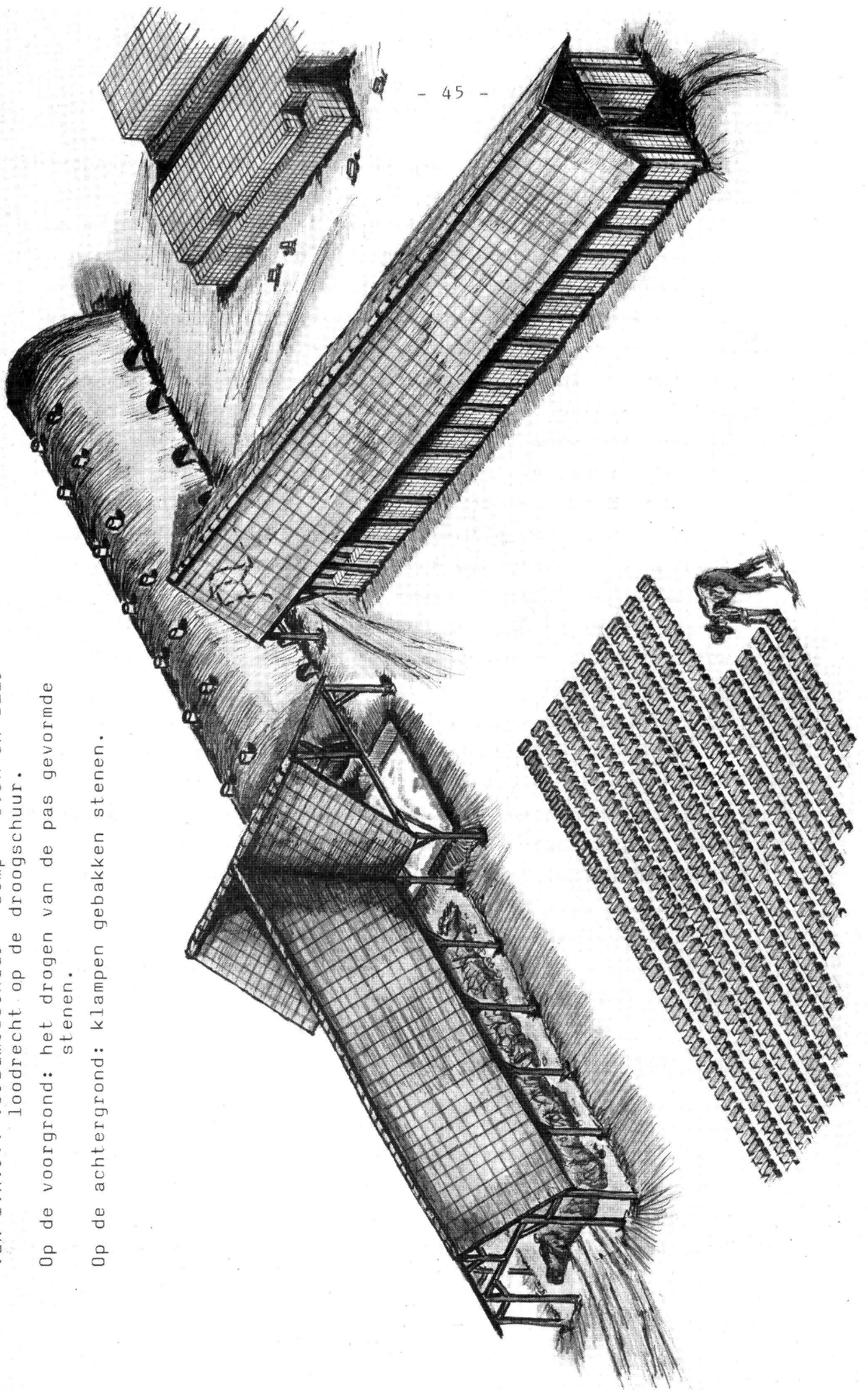
Als buiten op het veld het bovenste zand was verwijderd, begon men in het najaar en zo mogelijk in de winter met de eerste fase. Met kleine schoppen werd leem gestoken of afgeraspt. Was de substantie te vet, dan gebruikte men ook wel houten spaden, die, om het aanplakken te voorkomen, steeds werden nat gemaakt. Met kruiwagens werd de leem op lange ruggen gestort. Het kon dan goed uitvriezen. In het vroege voorjaar transporteerde men een gedeelte naar de verzamelloods, waar, indien nodig, vette en magerre leem door elkaar konden worden gestort.

In een wat dieper gelegen bak, ook wel zomp genoemd, werd op de bodem een laag leem aangebracht. Naar inzicht werd dit met wat duinzand en water vermengd en dan voetje voor voetje getrapt. Men kon zo naar behoefte een heel pakket klaar maken. Het werd afgedekt met rietmatten om uitdroging bovenop tegen te gaan.

Als in maart de vorst was verdwenen kwam de steenmaker in actie. Geholpen door een drietal jongens en/of meisjes begon voor hem het zomerseizoen.

Hij gebruikte een vlakke tafel met daarbij water, een bak met fijn zand, enkele houten vormen en een paan of strijkmesje. Ook geel duinzand was binnen zijn bereik.

Tekening 3: De steenoven door J. van Dooren.
Van l.n.r.: verzamelschuur - zomp - oven en daar loodrecht op de droogschuur.
Op de voorgrond: het drogen van de pas gevormde stenen.
Op de achtergrond: klampen gebakken stenen.

Als de leem vanuit de zomp bij de werktafel werd aangevoerd was het een soepele en goed kneedbare massa.

Een helper maakte bollen leem en legde deze op de tafel. De steenmaker rolde en kneedde de bol door een weinig duinzand. De natte vorm was reeds door de bak met droog zand gewoeld en stond klaar. Met een handig gebaar werd de bol in de vorm geslagen. Met de paan verwijderde hij de overtollige leem. De tweede helper nam de vorm van de tafel, liep een eindje en legde het bakje omgekeerd op het van tevoren goed gelijk gemaakte, ietwat aflopend, terrein. Door de natte vorm en het droge zand kwam de steen goed los. Een derde helper deed hetzelfde en ze gingen dus steeds, om en om, stenen halen aan de tafel, en leggen en leggen, de hele dag door. Zie tekening 4.

De naam "het Geleg" spreekt dus voor zich.

Bij een redelijke dag, zo noemde men dat, van + veertien uur kon een steenmaker met zijn helpers ongeveer 6000 stenen maken.

De volgende dag kwamen enkele vrouwen de steen kantelen, om ze vervolgens, bij goed weer al na een paar dagen, in de droogloods naar binnen te dragen. Ze werden zo getast dat er ruimte bleef tussen elke steen. Een laag waarbij de steen iets schuin naar rechts stond en de volgende laag daarop weer iets naar links. Hierdoor zorgden wind en tocht goed voor het verdere droogproces.

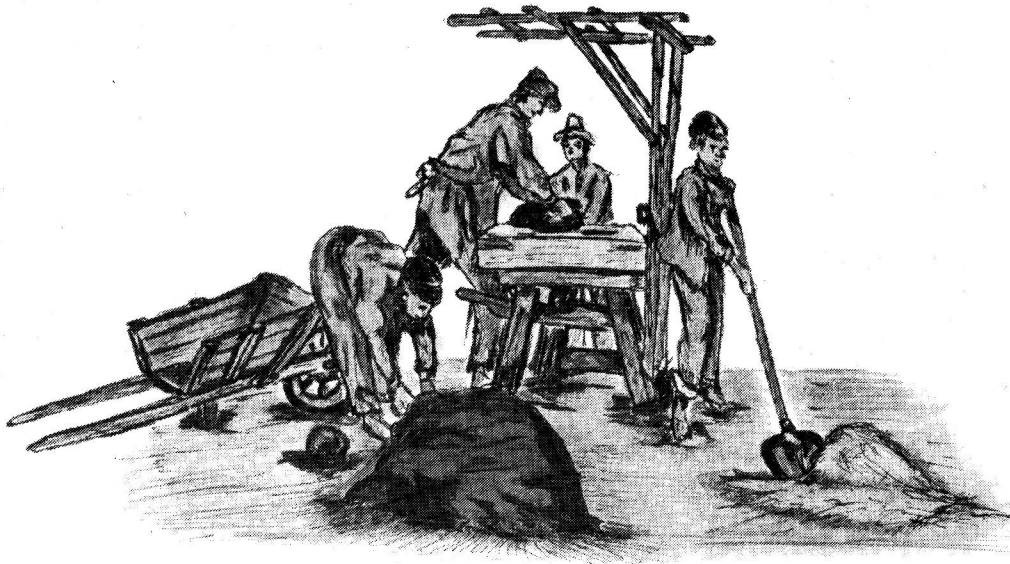
Het op deze manier tassen werd "gammen" genoemd.

In oktober stopte men met stenen maken. De loods stond dan vol met gedroogde of "groene" steen.

HET BAKKEN VAN STEEN.

De oven, die bij Hugo Jansen was gebouwd, noemde men een gesloten oven zonder schoorsteen of schouw, stevige muren gemetseld met leem, waarop een gewelf was aangebracht. De rookafvoeren van boven deden dienst als schoorsteentjes. Onderaan zaten gemetselde monden of stookgaten, die men

Tekening 4: Het vormen van stenen. Getekend door J.v.Dooren.

Van rechts naar links: de leemaandragers
de legger
de steenmaker
de bollenmaker

met stenen kon afsluiten. De ingang van de oven werd ook wel poort genoemd. Over het geheel was een flink pak zand aangebracht, zodat het een grote zandhoop leek. Deze grond diende voor de dracht, de afsluiting, isolatie met meer rendement van de brandstof en, na het stoken, voor een langzame afkoeling.

Zo'n complete oven had een lengte van meer dan twintig meter, een breedte van 5 à 6 meter en een hoogte van \pm 3 meter. Vroeger werd er gestookt met hout en turf. Dan gebruikten ze roosters. Van oudere mensen heb ik vaak gehoord, dat er nogal wat turf is gestoken op Brembrood te Calfven.

Zoals reeds is vermeld, had de moeder van Hugo Jansen een erfdeel op de turfafgraving daar. Of deze brandstof bij hem is gebruikt, kon ik niet terugvinden.

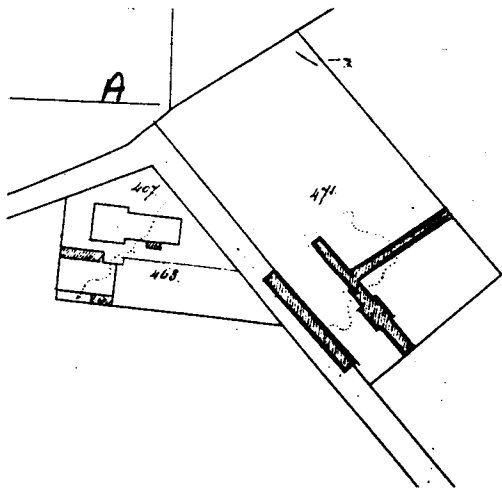
Al snel ging men over tot het stoken van kolen, aangevoerd uit België. Het was goedkoper en het gaf meer rendement dan het hele turfproces.

De stenen in de oven waren zo getast, dat er van onderen ruimte bleef om te stoken. Een grote vaardigheid was daarvoor nodig, evenals om de luchtkanaaltjes aan te brengen die verbinding hadden met de gaten in het gewelf. Daar tussenin werden de stenen getast en gegamd.

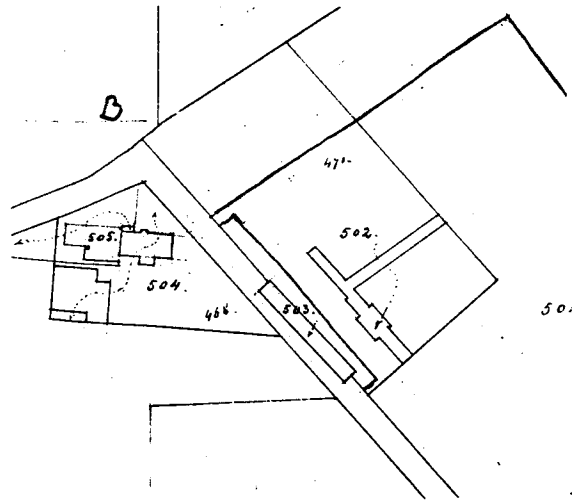
Als de oven was gevuld, werd de toegangspoort tijdelijk dichtgemaakt met een dubbele muur van steen en leem, waar tussen duinzand was aangebracht ter afsluiting. Het zand, dat ook kurkdroog werd, gebruikte men later om de vormen te bezanden.

Het stoken was een vak apart. Eerst langzaam opwarmen, zodat het laatste vocht kon verdwijnen. Dan naar de volle stook, waarbij temperaturen werden gehaald tot \pm 1100 graden Celsius gedurende een bepaalde tijd. Dan het afstoken en sluiten om te voorkomen dat de steen te snel zou afkoelen. Zonder temperatuurmeter was dit een kwestie van ondervinding en gevoel. Later werd de steen uit de oven gereden, gesorteerd en in klampen gezet op het maaiveld,

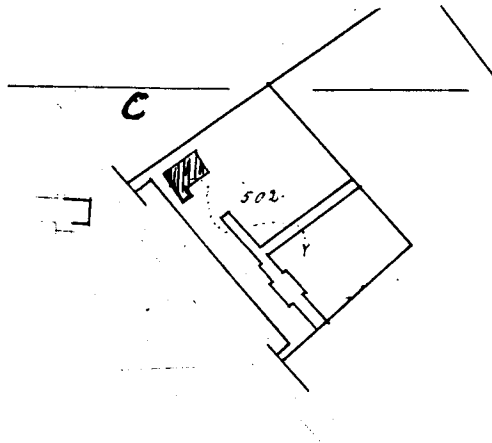
Tekening 5: De bebouwing op het Geleg in de loop der jaren.

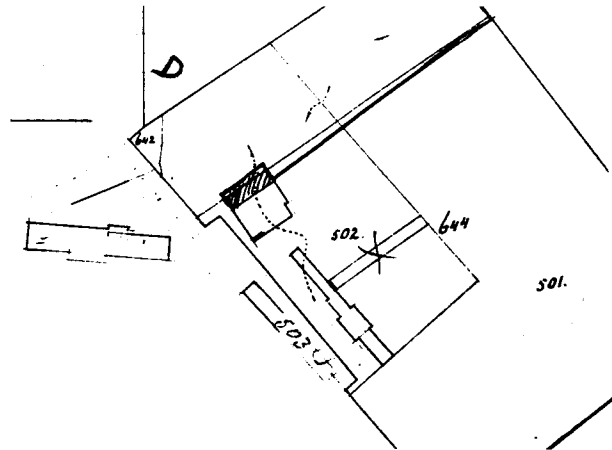
A. Situatie in 1879

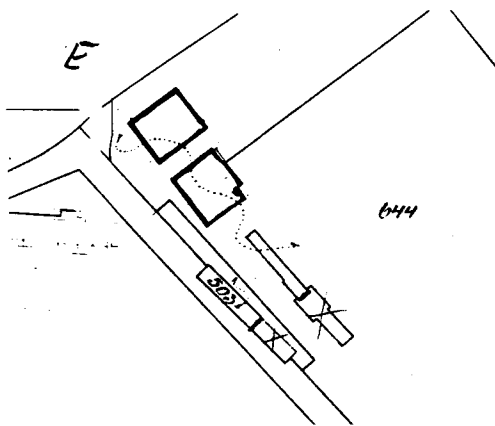
B. Situatie in 1887

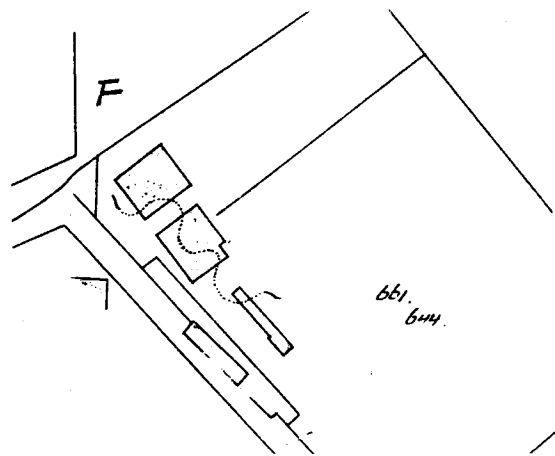
C. Situatie in 1895

D. Situatie in 1927

E. Situatie in 1937

F. Situatie in 1943

gereed voor de verkoop. Doordat de aankoop meestal werd gedaan door de aannemer is moeilijk na te gaan in welke gebouwen de steen werd verwerkt. Wel staat in het bestek van de Vijdtpolder, dat de stenen van het Havenhuis aan de "Ossendrechtse Kaai" geleverd zijn door Hugo Jansen van het Geleg. Dit was een wat groter steenformaat. De kleinere steen is meer gebruikt bij het bouwen van "gewone" huisjes.

HET GEZIN JANSEN-CARPENTIER.

Moeder Jansen heeft ook een flink stuk van de werkzaamheden gedragen. Het gezin met vijf kinderen en de jonge mensen die hier woonden en werkten, gaven haar, naast voldoening, ook grote zorg. In het sociaal-christelijk leven had zij, samen met haar man, een hoofdrol.

Haar jongste zoon, Petrus Johannes, was al vroeg gestorven. Het zal haar zeker ook pijn hebben gedaan dat de enige dochter op twintigjarige leeftijd huwde met de veehandelaar Johannes Bapthiest Melsen uit Roosendaal, en dus het ouderlijk huis verliet.

Er is niet zoveel bekend over Maria Anna Carpentier-Jansen. Wel dat ze op 2 mei 1871 op 52-jarige leeftijd overleed.

Haar oudste zoon, Johannes Bapthiest, die de bakkerij deed, vertrok op 6 september 1873 naar Bergen op Zoom om zich daar als zelfstandige te vestigen. De twee andere zonen, Antoon en Jacobus, bleven op het Geleg.

Hugo Jansen voelde zich ook geroepen tot andere taken in het leven. In 1858 had hij zitting genomen in het kerk- en armbestuur. In 1869 werd hij lid van de Heilige Familie. Op 4 september 1877 volgde hij P.J. Theuns op in de gemeenteraad van Ossendrecht. Hij nam zitting in de commissie van Schutterijaangelegenheden, en hij was de man, die het misschien mede mogelijk maakte, dat in juni 1893 voor de mannen van de Laagstraat in Café "De Pappot" een schut-

 BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
MARIA ANNA CAPENTIER
 geboren te Santvliet
 Echtgenoot van
HUGO JANSEN
 te Ossendrecht overleden in den ouderdom
 van ruim 52 jaren.

Benaauwheid en pijn heb ik ondervonden
 en de Naam des Heeren heb ik aangeroepen.
 ps. 35, v. 4.
 Zij was bemind bij God en bij de menschen,
 hare gedachtenis zal in zegening blijven.
 Eccl. 44.
 Die mij hoorde spreken, noemde mij gelukkig
 en die mij zag, gaf van mij getuigenis.... omdat
 ik den arme, die weende, en den wees die zonder
 hulp was, verlost. Job. 29, v. 11.
 Kinderen! Eert uwen Vader, en vergeet de
 zuchten uwer Moeder niet, bemint elkander met
 broederlijke liefde.
 Eccl. 7, v. 29 en 30. Rom. 12, v. 5.

Gij, o MARIA, wees mijne beschermster bij
 uwen Zoon JESUS.

Boekdrukkerij van J. J. H. VERLINDEN, te Bergen-op-Zoom.

 Bid voor de Ziel van Zaliger
 DEN HEER
HUGO JANSEN,
 WEDUWNAAR VAN MEJUFVROUW
ANNA CARPENTIER,
 Wethouder der gemeente,
 Lid der Confrerie en andere Broederschappen,
 voorzien van de HH. Sacramenten,
 overleden te Ossendrecht, den 1 Februari 1895,
 in den ouderdom van ruim 76 jaren.

Hij was rechtschapen en godvreezend; deed
 gaarne goed aan een ieder (*H. Bern.*) en God
 was met hem. 1 Reg. III 19.
 Met recht verwacht ik de hulp van den Heer:
 want hij verlost diegenen die oprecht van hart
 zijn. Ps. VII, 11.
 Luistert nu, *mijne kinderen*, naar uwen vader.
 Dient den Heer in waarheid en tracht te doen
 wat Hem behaagt. Maant uwe kinderen met
 zorg aan werken te beoefenen van rechtvaardig-
 heid en barmhartigheid, God te gedenken en Hem
 ten allen tijde te loven in waarheid en uit al
 hunne krachten. Tob. XIV, 10, 11.
 Wij hebben hem bemind — laat ons zijner
 gedachtig wezen totdat wij hem door onze ge-
 bedden in het verblijf der gelukzaligen hebben
 gebracht. *H. Ambros.*

Onze Vader. Wees Gegroet.
 R. L. P.

Typ. J. Van Poll-Suykerbuyk, Roosendaal.

De overlijdensprentjes van Hugo Jansen en Maria Anna Carpentier.

terij werd opgericht. Dit was toen de vijfde vereniging in Ossendrecht.

Het college van belastingzetter's schoof Hugo Jansen als eerste kandidaat naar voren. In 1878 werd hij benoemd als voorzitter van het stembureau. Daardoor was hij verantwoordelijk voor het wegbrengen der stemmen naar Goes of Bergen op Zoom. Het eerste werd vergoed met tien gulden; het tweede met vijf.

In 1891, na de periode van P.J. van Mechelen als burgemeester van Ossendrecht, werd Hugo Jansen de tijdelijke voorzitter van de gemeenteraad. Dit duurde tot 14 maart 1893, toen de benoeming plaats vond van J.F.Theuns als nieuwe burgemeester. Op 15 april 1893 droeg hij de voorzittershamer over, maar hij bleef wel tot zijn dood lid. Die volgde op 1 februari 1895, toen hij ruim 76 jaar oud was. De pionier van het Geleg was een markante figuur met vele kwaliteiten.

DE SPLITSING.

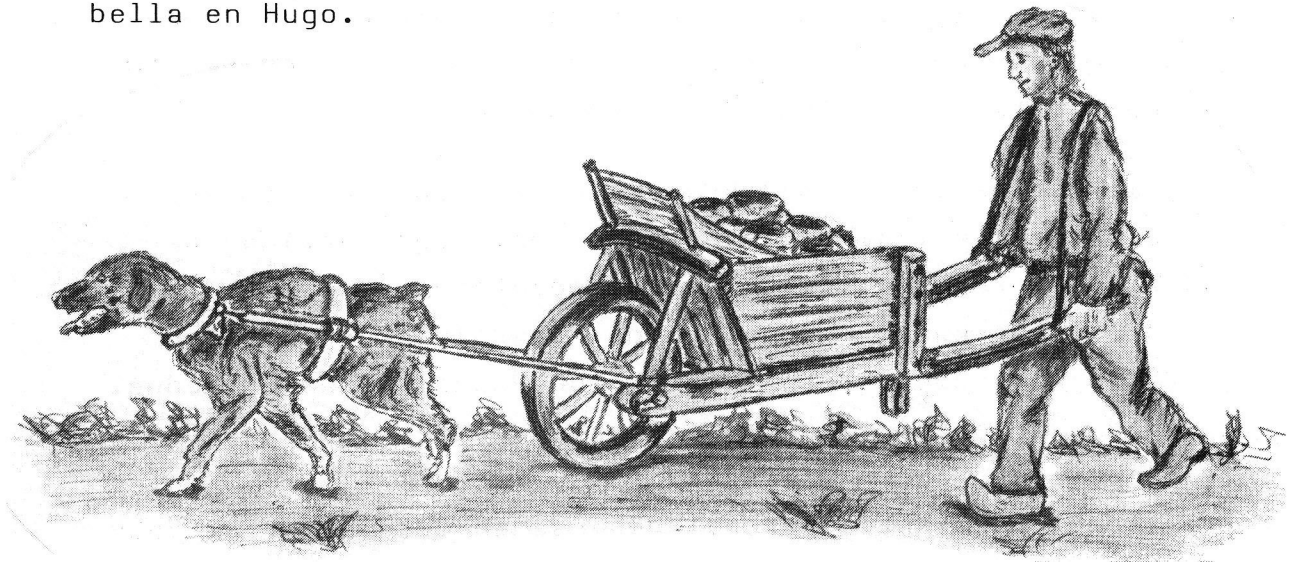
Op boerderij nr. 3 op tekening 1 in de Laagstraat kwam in 1816 het echtpaar Cornelis Koolen uit Putte en Suzanne Melsen, geboren te Woensdrecht, wonen.

Later werden zij opgevolgd door hun zoon Egidius en zijn vrouw, de Berendrechtse Ida Adriaansen. Uit dit huwelijk werden onder meer de gezusters Catharina en Isabella Koolen geboren. Deze beide jonge vrouwen kwamen op het Geleg te wonen. De eerste als vrouw van Toon en de tweede in dezelfde hoedanigheid bij Sjaak Jansen.

Hugo Jansen had op 30 juni 1885 zijn nalatenschap met de vier kinderen geregeld. Sjaak ging het grootste gedeelte van de boerderij beheren. Toon werd de nieuwe man voor de steenbakkerij, de maalterij, de broodbakkerij, de winkel en nog een stuk boerderij. Het huis, dat groot van opzet was, werd in tweeën gedeeld. Precies was dit niet mogelijk met het gevolg dat de een 'n stukje boven de kelder van

Het gezin van Sjaak Jansen en Isabella Koolen.
Bovenste rij van l.n.r.: Jan-Bapthiest, Maria, Petrus-Johan-
nes, Adrianus, Wilhelmus Franciscus, Dimphina Maria en
Antonius.
Onderste rij van l.n.r.: Ida, Vader Jacobus, Moeder Isa-
bella en Hugo.

Tekening 6.
Het vervoer van het brood met de kruiwagen.
Tekening J. van Dooren.

de ander woonde. De beide broers en zusters hadden er geen moeite mee. Vader had alles goed laten beschrijven. Zijn laatste levensjaren woonde hij bij het gezin van Sjaak Jansen.

De beide jonge paren gingen verder op de weg, die de oprichter niet alleen uitzette, maar waaraan hij ook vorm gaf. Sjaak Jansen was de boer van een gemengd bedrijf met landbouw en veeteelt. De grond vanaf de Koeleweg, waar de klei van de Zuidpolder ophoudt, kende goede weilanden. Meer naar het oosten was er landbouw evenals op het gebied de Koude Heide, in 't dialect "Kwai".

In 1900 werd er nog grond in de Boskelen bijgekocht. De potstal, als winterverblijf voor 't vee, zorgde voor de mest en ook de later aangebouwde schaapskooi was daarop een goede aanvulling. Voor het wel en wee van de kudde was schapwachter Pieter Reijnaerts aangetrokken. Hij was geboren te Casterlee in België.

Sjaak Jansen zal met zijn kinderen zeker ook wel betrokken geweest zijn bij het hele gebeuren van het Geleg. Zijn zoon Hugo vertelde later vaak dat hij als bezorger in dienst was bij Ome Toon, de bakker. Zes dagen per week, meerdere malen per dag, bracht hij met de kruiwagen brood naar Zandvliet. Zijn vriend en toeverlaat was een hond. In alle vroegte spande hij hem voor de kruiwagen om samen de klanten te bedienen. Zie tekening 6.

Uit het gezin van Sjaak voelden zich tot een boerderij aangetrokken: Piet of Peerke, Toon. Hugo, Adriaan en Willem. Zo ging 't ook met de dochters Ida, die later kwam te wonen op de Plaatsluis, en Maria of "Miejke", die terecht kwam in de Middelstraat bij Venne. Een van de zoons vestigde zich in Londen. Dat was Jan Bapthiest Jansen - Wierkx.

Terwijl we Mientje terugvinden, samen met Toon v.d. Veeken in de verkoop van Singer naaimachines en plattebuiskachels aan het "Martje" te Ossendrecht.

Willem, de jongste, bleef op het bedrijf. Het lag niet zo in de bedoeling. Hij werkte eerst op een kantoor in België, maar samen met Maria Josephina Reijnders vormden zij later het nieuwe duo hier ter plekke.

In 1920 overleed Sjaak Jansen en zijn vrouw Isabella Koolen volgde hem in 1939.

TOON JANSEN - KOOLEN.

Toon Jansen en Kaatje Koolen kenden weldra de grote drukte van hun bedrijf met inwonend personeel.

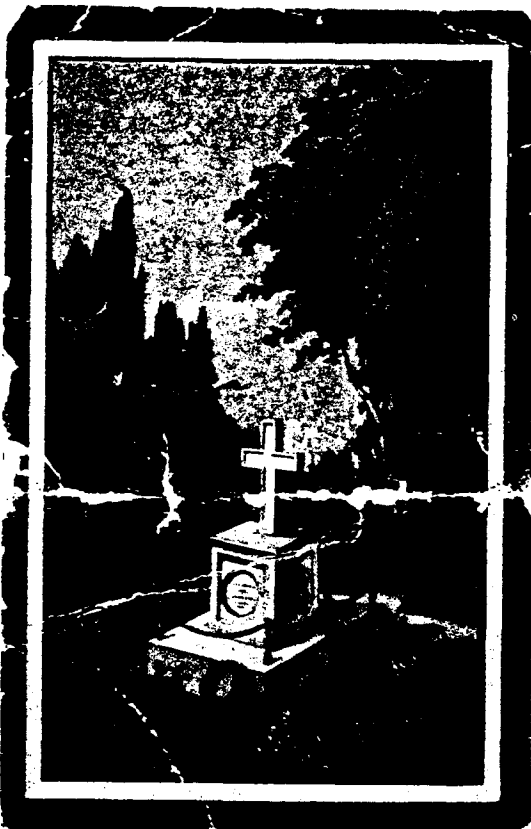

De familie Toon Jansen - Koolen:

De achterste rij van l.n.r.: Fons, Louis, Egidius, Ida.

De voorste rij van l.n.r.: Stan, Guust, vader Antoon,
Pol, Moeder Catherina, Wies.

Zij, wier namen onderstreept zijn, vertrokken naar Frankrijk.

Weest de zielen in 't Vagevuur gedachtig door uwe gebeden en giften voor de Missie.

Gedenk in Uwe godvruchtige gebeden de ziel van zaliger

JAC. JANSEN

Echtgenoot van IS. KOOLEN,

geboren te Ossendrecht 10 December 1853 en overleden aldaar, na voorzien te zijn van de H.H. Sacramenten der Stervenden, 28 December 1920.

Onze roem is deze: Het getuigenis van ons geweten, dat wij in eenvoud des harten en in oprechtheid in deze wereld verkeerd hebben.

II: Cor. I.

Hij bidt tot Mij, zegt de Heer en Ik verhoor hem, in kwelling ben Ik bij hem, Verlossen zal ik hem en verheerlijken: met lengte van dagen zal Ik hem verzadigen en toonen zal Ik hem mijn heil.

Ps. XC.

Hij ontsliep den kostbaren dood des rechtvaardigen, die het einde is van aardsche ellende, het begin des eeuwigen levens en de overgang tot volmaakt geluk.

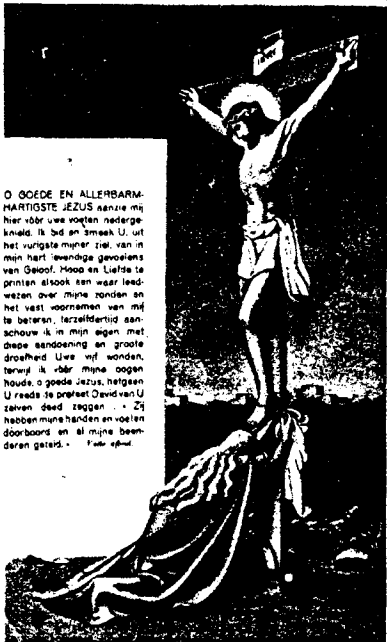
H. Bern.

Dierbare Echtgenooten en Kinderen, een weinig tijds en gij zult mij wederzien; nu zijt gij bedroefd, maar uwe doefheid zal in vreugde veranderen.

Joan. XVI.

Heer geef zijne ziel de eeuwige rust.

Aug. Ansems, Ossendrecht

O GOEDE EN ALLERBARMHARTIGSTE JESUS aanzie mij hier vóór uwe voeten nedergeknield. Ik bid en smeak U, uit het vurigste mijn ziel, van in mijn hart levendige gevoelens van Geloof, Hoop en Liefde te printen alsook een waar leedwezen over mijne zonden en het vast voornemen van mij te beteren. Ierzelfdertijd aanschouw ik in mijn eegen met diepe bandoening en groote droefheid Uwe mij wonden, terwijl ik vóór mijne oogen houds o goede JESUS, helgeen U reeds te preest. Ondervan U zaven deed zeggen: "Zi hebben mijne handen en voeten doorboord en al mijne beenderen gaterd." - *Foto opzet.*

O MIJN JESUS, BARMHARTIGHEID!
Zoet Hert van Jezus, wees mijne liefde

A. H.

C. 15

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

Isabella KOOLEN

weduwe van

Jacobus JANSEN

geboren te Ossendrecht, 3 April 1856 en aldaar overleden 20 Juni 1939.

Voorzien van de H. H. Sacramenten.

De zoetste vertroosting, die men in het graf medeneemt, is het getuigenis, dat men eene onberispelijke echtgenooten, eene teedere en liefdevolle moeder geweest is, en aan de kinderen degelijke beginselen en christelijke deugden tot erfenis nalaat.

H. Franc. v. Sales.

O Maria, goede Moeder, gij zijt de gelukkigste ster, die ons geleidt in de haven der eeuwigheid.

H. Alpf.

Dierbare Kinderen en Kleinkinderen, weest mijne navolgers van Christus, gelijk ik het was. Zijt in woorden en daden waarlijk katholiek en godsdienstig, want God alleen kan ons het ware geluk geven. Gedenkt mij in uwe gebeden en denkt aan de zorgen, die ik voor u gehad heb.

Heilig Hart van Jezus, ik heb betrouwen op U.
Zoet Hart van Maria, wees mijne toevlucht.

R. I. P.

Louis SOFFERS, R. K. Koster, Ossendrecht.

Ingeschreven stonden bij hen: hun neef Piet Verrest en de knechten Frans Ots, Sjef Venne en Johannes Bapthiest Koolen; de dienstbodes Angelina Meijs uit Kapellen, Maria Mous en Johanna Vermeulen. Met de nodige mannen en vrouwen uit de buurt vormden ze samen een flinke ploeg.

In 1895 werd een schuur bijgebouwd.

In 1912 verdween de rosmolen en kwamen er veranderingen aan en uitbreidingen van de maalderij, onder andere met het plaatsen van een gasaanzuigmotor van 25 PK.

Bij het uitbreken van de oorlog van 1914 - 1918 stagneerde waarschijnlijk de verkoop van steen. De aandacht kwam meer te liggen op de voedselvoorziening.

In 1916 was er een uitbreiding aan de schuur.

Bij het overlijden van Antoon Jansen op 25 maart 1917 kwam er misschien definitief een einde aan de steenbakkerij.

Alles bleef, in afwachting van andere en betere tijden, nog staan. De weduwe Catharina Jansen - Koolen zag zich voor grote veranderingen geplaatst, zowel met betrekking tot het bedrijf evenals tot haar gezin. De dochter, Ida, was voor haar 20e jaar overleden. Egidius, Fons, Wies en Pol hadden grootse plannen. Zij wilden hun toekomst en geluk zoeken in Frankrijk. Louis begon een eigen bedrijf als molenaar ("mulder") in de latere Burgemeester Voetenstraat te Ossendrecht. Guust, studerend in België, kwam noodgedwongen terug naar huis toen de oorlog in 1914 uitbrak. Zijn hulp kon goed gebruikt worden op het gemeentehuis van Ossendrecht. De Nederlandse soldaten, gelegerd in dit grensdorp, en de vele Belgische vluchtelingen bezorgden het gemeentebestuur veel extra werk. Hij is er later als ambtenaar gebleven. Stan Jansen ging de lasten van zijn moeder verlichten. Hij kwam samen met Nellie Verrest uit Hoogerheide, als derde generatie op 't Geleg wonen. (Zie foto op blz. 58)

Uit dit huwelijk werden geboren: Cato, Louis, Mathilde en Marie-Louise. Moeder Catharina ging inwonen bij haar dochter Wies, die toen nog samen met haar man Joseph Jans-

Het echtpaar Stan Jansen en
Nellie Verrest.

TERUG NAAR HET GELEG.

Men startte nog met de vier beroepen: boer, molenaar, broodbakker en winkelier. De graanmaalderij was door hun toedoen de grootste activiteit. In de jaren 20 werd het graan nog steeds met paard en kar aangevoerd vanuit de Antwerpse haven, maar ook vaak vanaf het tramstation aan de Kabeljauw. In \pm 1928 stopte men met de broodbakkerij. Rond het jaar 1930 werd in de maalderij de gaszuigmotor vervangen door een ruwolliemotor van 25 tot 28 PK.

sens aan de Langeweg woonde. Later verhuisde Catharina Jansen-Koolen naar de kerkstraat, waar het gezin van haar zoon Guust woonde. Daarmee ging ook voor haar een wens in vervulling. Ze kon nu alle dagen naar de kerk.

Op de gezegende leeftijd van bijna 84 jaar overleed ze op 16 mei 1944.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
den Heer
ANTONIUS JANSEN,
Echtgenoot van
CATHARINA KOELEN.
Wethouder der gemeente en lid van de Conferensie van het H. Sacrament, geboren te Ossendrecht den 10 April 1850 en aldaar overleden den 21 April 1917, voorzien van de H. Sacramenten der stervenden.

Mauk

Hij was een oprecht en godsdienstig man, vreesde God en weck af van het kwaad.
Job 1 : 1.

Hij was bij eenieder geacht en is waardig te blijven leven in de gedachtenis der goeden.
Mach. VII.

Werkend en met zorgen heeft hij zijn leven doorgebracht en zijn brood niet in ledigheid gegeten
Spreuk. 31.

Groot zullen bij den Heer de verdiensten zijn van hen die de opvoeding hunner kinderen verzorgd hebben.
II. Hieronymus.

Geliefde Echtgenoot, troost u met de gedachte, dat mijn afsterven eene beschikking is van Gods H. Wil en wij elkander zullen wederzien in den hemel.

Dierbare kinderen, houdt uwe moeder in eere al de dagen van uw leven. Tob. IV : 13.

Bemint elkander met broederlijke liefde.
Rom. XII : 10.

Mijn Jezus, mijne liefde.
Mijn Jezus, barmhartigheid.

Aug. ANSEMS — R.K. Koster — Ossendrecht:

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
CATHARINA KOOLEN
Weduwe van
ANTONIUS JANSEN
geboren te Ossendrecht 23 Juli 1860 en, voorzien van de H. Sacramenten der Stervenden, aldaar overleden 16 Mei 1944.
Weldoenster der Kerk en lid van verschillende Broederschappen.

Deze is onze roem, de getuigenis van ons geweten, dat wij in de wereld in eenvoudigheid des harten en oprechtheid voor God geleefd hebben.
2 Cor. 1, 12

Dat waren de troostwoorden, die de edele moederziel op den laten avond des levens tot zichzelf spreken mocht. Met ware godsvrucht bezielde zij haar stervensuur indachtig en als een vriend is dan ook de dood gekomen om haar het paradijs der eeuwige vreugde binnen te leiden. Immers die haar sterfbed omringden mochten aanschouwen, hoe kostbaar de dood is van den rechtvaardige en hoe zoet het sterven als men heilig geleefd heeft.

Dierbare Kinderen en Kleinkinderen, lang mocht ik in uw midden zijn en voor uw welzijn zorgen. En ook nu zal mijn moederhart aan u denken en voor u blijven vragen. Doch wilt ook gij mij niet vergeten. Bidt voor mij en laat de band der onderlinge liefde niet verslappen. Beoefent hetgeen ge van moeder geleerd en gezien hebt en de goede God zal met u zijn.

Zoete Harten van Jezus en Maria weest mijne toevlucht.

L. Sotters, R.K. koster, Ossendrecht.
K 580

†

Gedenk in het H. Misoffer en in Uwe gebeden de ziel van Zaliger
Constantinus Jansen
echtgenoot van
Anna Cornelia Maria Verrest
geboren te Ossendrecht 13 October 1895, overleden te Bergen op Zoom 14 Juli en begraven te Ossendrecht 17 Juli 1954, voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden.

De overledene was lid van het R.K. Kerkbestuur van Confrerie, verschillende broederschappen en weldoener der Kerk.

Man van geloof, onderwierp hij zich in volle berusting aan de wil van God.
Zijn goedheid en minzaamheid maakte hem bemind bij God en de mensen.
Dierbare echtgenote en lieve kinderen, ik leef bij God, de scheiding is slechts van korte duur, eenmaal zullen wij elkander weerzien. Ik heb U een voorbeeld nagelaten, blijven wij met elkander verenigd in het gebed, in de onwankelbare geloofs overtuiging en de vaste hoop en de onvergankelijke Liefde. Mijn gedachten en voorbede blijven bij U.

Die goed geleefd heeft, sterft ook goed, ik vertrauw, dat God mijn offer heeft aanvaard en dat het aan de rust van mijn ziel en aan het welzijn van mijn gezin ten goede moge komen.

Kinderen houdt Uw moeder in ere al de dagen van haar leven en weest mijn voorbeeld steeds indachtig.

Hij ruste in vrede!

Overlijdensprentjes van Catharina Koolen, Antonius Jansen en Constantinus Jansen.

Ook waren er plannen voor de aanschaf van een vrachtwagen. Maar daar ging eerst iets aan vooraf.

PIET JANSEN VERTELT.

Piet woonde aan de Zandvlietseweg vlak bij het Geleg. Al heel jong, zo ging dat toen, kwam hij als huisknecht aan de slag bij Stan Jansen. De afbraak van de droogloods en de gebouwen bij de oven kan hij zich nog goed herinneren. Ook de ritten later, met paard en wagen naar Antwerpen, of 's morgens om zes uur inspannen en dan naar de haven van Bergen op Zoom, is hij niet vergeten.

Drie ton meel laden en dit op de terugweg bezorgen bij de bakkers in Hoogerheide en Ossendrecht.

Na de laatste op het Hageland, Piet "van Mienus" Simons, zat zijn dag er ver op. Maar er moest een rijbewijs worden gehaald.

Met een man of vijftien uit de streek kwamen ze samen in café "Alcazar" te Hoogerheide. Ze kregen wat onderricht over de motor en de regels van de weg. "Zo maakte dat manneke in enkele lessen ons wat spoorwijs", glundert Piet nog na. Dan kwam het rijden. Hij moest van Hoogerheide naar Ossendrecht en vervolgens kreeg ieder zijn beurt. Allemaal geslaagd, maar niemand had het gevoel van: "Dat kan ik nu!". "Het komt allemaal in orde", zei de autoverkoper van Crusio uit Bergen op Zoom en Stan Jansen kocht een vijftonner. Met een halve dag begeleiding werd Piet de weg opgestuurd en noemde men hem chauffeur.

"Ikzelf ging er niet op vooruit. Soms reed ik zeven keer per dag naar Bergen op Zoom om 50 zakken kunstmest van 100 kg op te halen. Ze werden wel vanaf de boot op de wagen geladen. Het lossen bij de boeren was meestal voor mij alleen. Een lange periode was het gebruikelijk in Ossendrecht, dat vele gezinnen een of meer varkens mestten voor de eigen vleesvoorziening. We brachten daarom overal meel thuis en namen rogge mee van de mensen. Dat werd

Piet Jansen met de meelkar op weg naar de klanten. Hij draagt zijn geldtas voor op de buik.

gemalen door de mulder van Stan Jansen, Louis Goris, en weer terug bezorgd. Overal, tot in de kleinste kotjes, wisten we bij de cliënt de weg te vinden naar de meelton. Ook Jan den Ouden, of zoals men hem noemde: Jan "van 't Kuiperke", die later de meeltoer van mij overnam, kan om de hele geschiedenis nog lachen."

In 1936 werden nog twee schuren bijgebouwd. De werkverschaffing had, in de crisisjaren dertig, als een van haar werkobjecten de afbraak van de oude steenoven. Hiermede werd een gedeelte van de weg ter plaatse verhard.

DE VERBOUWING.

Toen in 1940 hier de oorlog uitbrak, was men net begonnen aan een grote verbouwing van het huis van Stan en Nellie. Er moest heel wat gebeuren. Toch rees de vraag: kunnen we er nu wel mee doorgaan?

Toen de kruitdamp wat was opgetrokken, gingen ze na overleg met aannemer Jappe Smout verder. Op verzoek van moeder Jansen-Verrest, die een grote vereester was van de H.

Antonius, bracht de schilder de naam "Maalderij St.-Antonius" aan, en werd er een beeldje van deze heilige geplaatst in een nis in de voorgevel.

De oorlogen van 1914-1918 en van 1940 - 1945 zouden van deze streek een verhaal

apart zijn. Bij Jansen was wel een meldingspost voor politiepatrouilles.

Het huis na de verbouwing.

Toen na W.O. II de distributiebonnen werden afgeschaft, stopte men ook met de winkel.

Bijna 100 jaar was op 't geleg een verkooppunt van onder andere brood en huishoudelijke artikelen geweest. Op deze afgelegen plaats kan men zich dat nu nauwelijks voorstellen.

De zwaar beschadigde standaardmolen van Ossendrecht werd door Stan Jansen rond die tijd, uit concurrentieoverwegingen, opgekocht.

EEN EEUWFEEST.

In 1945 was het dan zover. Men maakte zich bij en rond het Geleg op voor de viering van het 100-jarig bestaan en om de dag en de periode te gedenken, dat hun voorvader, Hugo Jansen, de spade in de grond stak en aan een grote uitdaging begon.

Drie generaties hadden aan vele mensen werk verschaft. Namen zoals: Konings, Paardekam, Vermeulen, Goris, Den Ouden, Jansen en de reeds eerder genoemde mensen, hadden in deze Zuidoosthoek van Ossendrecht hun sporen verdiend.

1845

1945

- 63 -
*Honderdjarig Jubileum
 van de
 Graan- en Meelhandel en Maalderij "St. Antonius"*

't Was in den jare achttienhonderd vijf en veertig
 Dat Hugo Jansen en A.C. Carpentier
 Als vromē luitjes hier bouwden, ijverig en neerstig
 Een steengeleg, maalderij en boerenhofstee.
 Daarbij nog een winkel en een bakkerij.
 Op dit armzalig plekje grond:
 't Lag alles midden in bos en hei:
 Slechts hazen en konijnen liepen er rond!
 Men vroeg zich af waarom de boer zo ploegde,
 Daar hij slechts het wild gediert tot klanten had,
 Waaren de vrouws aanhouders zwoegde
 En 't gezin 's avonds in stilte zo bad?
 Al was het dan de goe gemeent 'te machtig,
 't Werd toch een zegen: allengskens bridde de zaak zich uit,
 En 't gebeurde in achttienhonderd vijf en tachtig,
 Dat d'opvolger Toon - Catharina Hoelen nam tot bruid.
 D'affaire floreerde nu meer machinaal:
 Hei en bos slonk weg, meer koetjes liepen in de wei:
 De knagelijntjes gingen aan den haal;
 Klanten en nog acht kinderen kwamen erbij.
 Totdat in negentienhonderd drie en twintig,
 Constant, de zesde spruit, huwde met Melie Verrest.
 Zij bleven den ijver der voorvaders gedachtig
 En 't ging alles gesmeerd en opperbest!
 Steenfabriek, bakkerij en winkel verdwenen:
 't Bedrijf gedijde meer in 't groot:
 In kunstmest en granen wêrd handel gedreven
 En de behuizing wêrd verfraaid en vergroot!

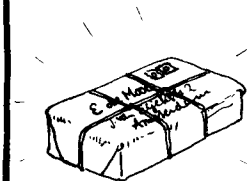
Bij dit honderdjarig jubileum, in tijd van vrede,
 Herdenken wij, hoereel hongrigen zij in d'oorlog hebben gelaafd
 En richten daaronder tot God de vurige bede,
 Dat zij met hun kinderen nog lang blijven gespaard!

E. de Moor.

Ossendrecht Raagstraat H 12

8 Aug. 1945.

Foto, gemaakt bij gelegenheid van het 100-jarig jubileum.
Op de foto de familie Jansen en haar medewerkers.
Op de bovenste rij van l.n.r.: Jan den Ouden, Jan Vermeulen, Kees Konings, Wies den Ouden, Janus Paardekam, Sjef Konings en Jan Goris.
Op de middelste rij van l.n.r.: onbekend, Willem Krinkels, Mathilde Jansen, Louis Goris en Sjef Goris.
Op de onderste rij van l.n.r.: Cato Jansen, Stan Jansen, Marie-Louise Jansen, Nellie Verrest en Louis Jansen.

Op pagina 63 de wèergave van de oorkonde bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan. In het kort vermeldt deze de geschiedenis van 't Geleg en de beroepen en ambachten die er werden uitgeoefend.

Drukke tijden braken nog aan in verband met de voedselvoorziening na de oorlog. Grote vrachten graan werden door Stan Jansen op de zolders van de fabriek van De Beukelaar bij het Marktje opgeslagen. De belasting ervan was zo zwaar, dat een van de vloeren inzakte. Jan de Vos ont-

snapte ternauwernood aan de dood. Daarna kwam vrij snel de ommezwaai. Grote firma's namen de aankoop van graan en het verwerken daarvan stevig ter hand. Het afgelegen-zijn bracht de te kleine maalderij in moeilijk vaarwater. Ook de meeltoer liep op zijn laatste benen.

Op onderstaande foto's de medewerkers van 't Geleg in actie.

Foto rechts:
Tractor met zelfbinder
bediend door Louis Jan-
sen, Kees Konings en
Stan Jansen.

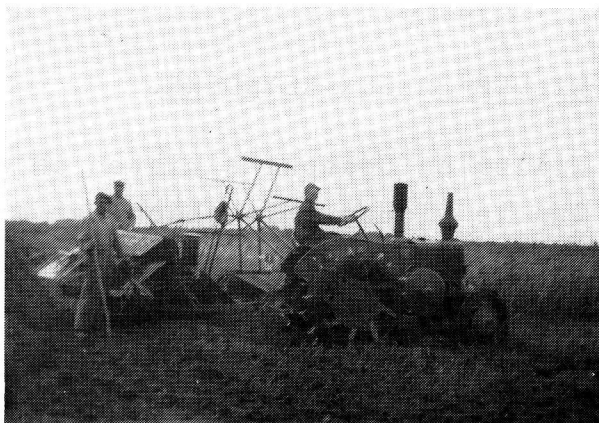

Foto links:
De maalderij met:
2e van links Mathilde
Jansen en uiterst
rechts aannemer Wouters
(Witteke van Tobies).

Foto rechts:
Het aardappelen rooien
op 't Geleg. Van l.n.r.
Marie Meeus-v.d. Bergh,
Jan Vermeulen, Janus
Paardekam, Janus Clee-
ren, Jan Goris, Kees
Konings, Luus Goris-
Schijvenaars en Wies
Den Ouden-Konings.

Toen Stan Jansen in 1954 overleed, nam zijn zoon Louis een jaar later het besluit om met malen te stoppen. Zijn interesse lag ook meer in het boerderijleven. Samen met zijn vrouw Nellie Rijk zette hij een stuk van de oude traditie voort. De naam van "Maalderij St.-Antonius" werd veranderd in "Boerderij St.-Antonius".

WILLEM JANSEN-REYNDERS.

Willem en Josephine wisten in hun boerderij een opwaartse lijn te vinden. Misschien wat minder spectaculair dan hun burens, maar zeker met volle overgave werkten ze voor de landbouw en de veeteelt. Gesteund door het personeel en de kinderen waren hun dagen goed gevuld met het vele handwerk. Er kwam soms nog nachtdienst bij tijdens de oorlog. Het afsnijden van de korenaren, het rooien van de aardappelen en het laten verdwijnen van andere veldproducten behoorden in de oorlogsjaren tot de bezigheden van sommige mensen.

Boven van l.n.r.: Louisa, Sjaak, Ida en Mien Jansen.
Onder van l.n.r.: Pauline en Willem Jansen en Josephine Reijnders.

Naast het dagelijks werk was Willem Jansen ook actief in de gemeenteraad van Ossendrecht. Hij trad daarmee in de voetsporen van zijn grootvader. Traditie én de band met het Geleg hadden voor hem grote waarde. Daarin lag voor de boer en zijn vrouw ook een zekere wens, n.l. een opvolger voor het bedrijf. Nadat Pauline, Louisa en Ida waren geboren, meldde zich de stamhouder, die prompt de naam kreeg van zijn grootvader, Sjaak Jansen.

Met daarna nog de komst van dochter Mien was hun gezin compleet. En zij ploegden voort.

Op 29 september 1967 kwam moeder te overlijden.

Vader had toen nog één wens: bij zijn zoon te mogen blijven wonen in deze voor hem zo vertrouwde omgeving. Zijn dood volgde op 6 augustus 1978.

†

Gij allen,
die haar waardeerde en liefhad
gedenkt in uw gebeden tot de Goede Vader

MARIA JOSEPHINA REYNDERS

echtgenote van

WILHELMUS FRANCISCUS JANSEN

geboren te Geet-Betz, België, 21 augustus 1893
overleden te Ossendrecht 29 september 1967,
gesterkt door het Sakrament der zieken.

Een liefdevolle moeder ging van ons heen. Omringd door hartelijke zorg heeft zij de pijnen en lasten van het leven gedragen. In overgave aan Gods Wil probeerde zij van iedere dag het goede te maken. Ieder christen moet heel wat van zich weten te geven. Waarom ziekte en leed? Toch. . . . God wil enkel het geluk van de mensen en dit voltrekt zich dikwijls verborgen in mysterie.

Dierbare echtgenoot en kinderen, dank voor de vele zorgen aan mij besteed; dat de Vader u' kracht geve in uw geloof en het offer aanvaardbaar make.

Gebed:

Heer, onze God, danken wil ik u voor de vele jaren, dat uw zegen met mij was en ik mocht trouw zijn aan uw boodschap. Geef mij dan uw vrede en eeuwig heil.

Schenk aan mijn echtgenoot, kinderen en kleinkinderen, ware liefde en oprecht geloof in uw Goedheid.

Gedenk in uw gebed

WILHELMUS FRANCISCUS JANSEN

weduwnaar van

MARIA JOSEPHINA REIINDERS

geboren 13 maart 1892 te Ossendrecht,
aldaar overleden 6 augustus 1978.
Voorzien van het sacrament der zieken.

In het eerste uur van de dag des Heeren, op het feest van de gedaanteverandering van Christus, is zijn aardse leven veranderd in het hemelse; mocht hij binnengaan in de eeuwige aanschouwing van Gods heerlijkheid. Want ons leven wordt niet weggenomen, maar veranderd. Zo is hij nu in Gods nabijheid zoals hij dat ook reeds was hier op aarde. Want hij was 'n man van diep, eenvoudig geloof, en leefde op het Geleg in innige verbondenheid met de natuur: Gods schepping.

Zijn huis is nu de hemel, maar ook hier had hij 'n goed tehuis bij zijn zoon en schoondochter, waar hij 'n mooie levensavond heeft genoten, 'n liefdevolle verzorging in volle vrijheid. Zo ook had hij zelf zijn gezin grootgebracht, 'n mooi gezin, waar hij terecht trots op was. Hij was 'n zorgzame en toegewijde vader en grootvader, niets voor zich zelf eisend, maar wel alles wat nodig was voor zijn gezin, zijn kinderen.

Zo dwong hij respect af, niet uit angst maar uit eerbied. Het liefst zag hij, dat ze allen werkten, daarin was hij zelf altijd voorgedaan. Zijn goedheid, zijn tevredenheid, zijn geluk en hartelijkheid deden weldadig aan.

Dierbare kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen. Hartelijk dank voor al jullie goede zorgen en liefde, in 't bijzonder Sjaak en Jeanne. Ik heb 'n mooi leven gehad en daar hebben jullie alles aan bijgedragen. Ik zal voor jullie blijven zorgen samen met moeder, met wie ik nu weer verenigd ben voor altijd in het huis van de Vader. Weest goed voor elkaar, en als het nodig is 'n steun in het leven.

Lieve vader en opa. In dankbare liefde, blijven wij aan je denken. Rust in vrede.

Overlijdensprentjes van Maria Josephina Reynders en
Wilhelmus Franciscus Jansen.

DE LAATSTE BEWONERS.

De achterneven Louis en Sjaak met hun vrouwen Nellie en Sjan hadden ieder een eigen bedrijf. Ze werkten wel bijna schouder aan schouder, zoals het ook verging bij hun ouders en grootouders. Samen met de andere boeren zagen ze het hele gebied hier veranderen. De veeteelt en de akkerbouw maakten plaats voor een zeer intensieve tuinbouw.

Voor de mensen op het veld kwam de mechanisatie en hun aantal werd zienderogen minder. Het was daarom toch een goede gedachte van Louis om een feest te organiseren naar aanleiding van het 40-jarig dienstverband van Kees Konings bij de familie Jansen. Een druk bezochte receptie gaf aan dat de geest tussen de mensen altijd goed was geweest.

Foto

Burgemeester A. van Gils speldt de heer K. Konings de eremedaille op.

Rechts: een bericht in het Brabants Nieuwsblad van 17 oktober 1966.

maandag 17 oktober 1966

Ossendrecht

40 jaar landbouwersknecht

Bronzen O.N. voor de heer Konings

Met bijzonder veel feestelijkheid is zaterdag het feit herdacht, dat de heer A. Konings veertig jaar in dienst was van de familie Jansen aan de Laagstraat. De feestelijkheid werd nog verhoogd toen de burgemeester, de heer A. van Gils, kwam meedelen, dat de heer Konings een koninklijke onderscheiding ten deel was gevallen, de eremedaille van Oranje Nassau in brons. Dat gebeurde zaterdagmorgen in café Melsen na een H. Mis, die ter ere van het feest was opgedragen. Daar was een intieme bijeenkomst van de families Jansen en Konings, waarbij o.m. ook aanwezig waren wethouder Jacobs, gemeentesecretaris Muis en de pastoor Koenraadt. Wethouder Van Dijke kwam later tijdens de drukke receptie nog gelukwensen.

De jubilaris heeft 27 1/2 jaar gewerkt bij de heer J. Jansen en 12 1/2 jaar bij zijn zoon, de heer L. Jansen, maar op hetzelfde bedrijf. De heer Konings was een half jaar bij vader Jansen in zijn dienst, toen zijn huidige werkgever geboren werd.

De grote veranderingen waren ook van invloed op de leef- en woonwijze. In verband met vergissingen in de postbestellingen woonden de twee gezinnen Jansen niet langer meer in de Laagstraat, zoals steeds was vermeid. Er kwam een nieuwe adresaanduiding met de naam Het Geleg. Kort bij dit nieuwe straatnaamplaatje lieten Sjaak en Sjan een huis bouwen, waar ze hun intrek namen in augustus 1971.

Op 5 oktober 1971 stierf Nellie Jansen-Verrest, een Hoogerheidense van geboorte, die hier een te rechte plaats had opgebouwd.

Haar opvolgers gingen nog een flinke tijd door.

Het toekomstbeeld werd wat onduidelijk.

Geen van hun drie kinderen voelde zich geroepen om hen op te volgen. De beslissing viel, toen een koper zich aanbod. Op 8 september 1988 kwam voor hen het vertrek. Zij vonden een goede woning met grote tuin in de Onze Lieve Vrouw ter Duinenlaan te Ossendrecht. Het beeldje van St.-Antonius ging met hen mee. De afbraak van de oude gebouwen begon in juni 1991.

Een vurig gebed van een rechtvaardige vermag veel. Wij vragen dat gebed voor
ANNA CORNELIA MARIA VERREST
weduwe van
CONSTANTINUS JANSEN

Zij werd te Woensdrecht geboren 22 maart 1903 en overleed te Bergen op Zoom 5 oktober 1971 en begraven te Ossendrecht.

En weer werd een der onzen door God onverwacht opgeroepen. De mens wil blijven strijden voor zijn leven, maar na zware aanvallen van benauwdheid blijkt de dood sterker dan elke menselijke inspanning. Zij was een moeder en parochiaan met een blij karakter. We zullen haar missen in de samenleving. Reeds vroeg werd haar leven geslagen, toen haar man overleed. Door te werken en te bidden kwam zij die slag teboven. Zij kon heerlijk warm lopen voor goede zaken, werken voor de missie en het apostolaat voor de hereniging der kerken werd jarenlang keurig door haar verzorgd. Dankbaar was zij God, omgeven te zijn door prettige kinderen en kleinkinderen en een harer dochters in volledige dienst aan God te hebben mogen afstaan. Ook zijn wij dankbaar voor het vele goed, dat U ons zo lang in het bezit hebt gelaten van onze moeder en wij bidden: Heer, geef haar de eeuwige rust! Help ons door haar voorpraak later weer met haar verenigd te worden. Amen.

Hoogerheide, 1 november 1991.

P.J. van den Bussche.

BRONNEN.

Rijksarchief 's-Hertogenbosch:

R. Ossendrecht no. 25 notarisakten

C.G.B. van Nouhuijs

J.A. Sperna Weiland

E.A.C. Voeten.

Gemeentearchief Bergen op Zoom:

Archieven van de Raad en Rekenkamer (A.R.R.)

A.R.R. 1396 - 1597 - 1398.

A.R.R. 130, kaart 17e/18e eeuw.

A.R.R. 153 t/m 167, kaart 1761.

Gemeentearchief Ossendrecht:

Burgerlijke Stand 1830 - 1900

De vergunningen no. 1167)

1147)

1164)

1158)

betreffende de rosmolens

1203 betreffende de maalderij

1325)

1163)

betreffende de steenbakkerijen

Raadsbesluiten Gemeente Ossendrecht van 1847 - 1896,
de nrs. 50, 503 en 1297.

Gemeentearchief Zandvliet: Doopboeken.

Brabants Nieuwsblad: bericht 17 oktober 1966.

Met dank aan John van Dooren, die het tekenwerk verzorgde en aan de families Jansen voor hun medewerking.

Contatcadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring
"Het Zuidkwartier" per 1 januari 1992.

1. Heemschut L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, Tel.01646-12546.
2. Toponymie C. van Opdorp, Pr. Clausstraat 3
4631 LZ Hoogerheide, Tel.01646-13830.
3. 't Kwartier Vacant.
4. Distributie Mej. M. Bastiaanse, Tulpstraat 11,
4645 CS Putte, Tel. 01645 - 2794.
5. Archeologie K. Rosskamp, Dorpsstraat 3,
4641 HV Ossendrecht, Tel.01647-4373.
6. Oude Handwerktechnieken
Mevr. E. Suykerbuyk - v. Agtmaal,
Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide
Tel. 01646 - 12536.
7. De Zanggroep Mevr. M. Pijnen-Verresen, Mgr. Poels-
straat 43, 4631 CA Hoogerheide,
Tel. 01646 - 12895.
8. Redactieraad A. Pijnen, Mgr. Poelsstraat 43,
4631 CA Hoogerheide, Tel.01646-12895.
9. Documentatie A. v. Pul, Duinstraat 40,
4631 KV Hoogerheide, Tel.01646-13423.
10. Oude talen, gezegden spreuken, etc.
W. groffen, Antwerpsestraat 129,
4631 RA Hoogerheide, Tel.01646-12441.
11. Evenementen Vacant.
12. Heemtuin Vacant.
13. Kruidentuin Mevr. J. Bruyns-Soffers, Duinstraat 54a,
4631 KV Hoogerheide, Tel.01646-13264.
14. Museum L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, Tel.01646-12546.
15. Fotografie L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, Tel.01646-12546.
16. Genealogie In oprichting.

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor
eventuele andere werkgroepen.

Op de voorplaat een fragment van de
kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.